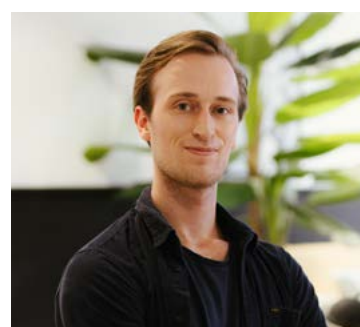
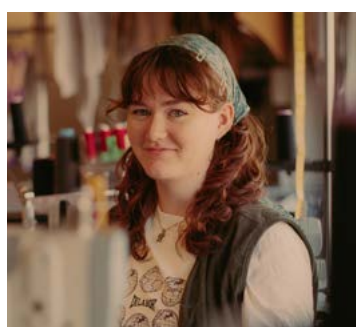

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Pensioenfonds Detailhandel

Inhoud

1. Samenvatting	3	5. Governance	29
2. Uitgangspunten MVB-beleid	6	5.1 Verantwoordelijkheden	29
2.1. Strategisch beleggingsbeleid	6	5.2 Selectie, monitoring en evaluatie	30
2.2. Investment Beliefs	6	5.2.1 Coördinerend vermogensbeheerder	30
2.3. MVB-doelstellingen en ambitie	7	5.2.2 Vermogensbeheerders Illiquide portefeuille	30
2.4. Focus op thema's & Sustainable Development Goals	8	5.2.3 Engagement- en stemprovider	30
2.5. Voorgenomen acties op het gebied van MVB	9	5.2.4 ESG overlay manager	31
2.6. Klimaatactieplan	11	6. Rapportage en communicatie	32
2.7. Richtlijnen en wetgeving	12	6.1 Interactie met deelnemers	32
2.7.1. OESO Richtlijnen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights	12	6.2 Rapportage	32
2.7.2. Wetgeving	13	6.2.1 Algemeen	32
2.8. Samenhang met overige beleid	13	6.2.2 Stemmen en engagement	32
3. Implementatie van MVB-beleid	14	Bijlage 1	33
3.1. Instrumenten en acties	14	Thema's binnen beleggingen	33
3.2. Integratie van SDG in de beleggingsportefeuille	14	Deze thema's staan centraal in onze beleggingen	33
3.2.1. Integratie in beursgenoteerde portefeuille	15	Beleggingskeuzes per thema	33
3.2.2. Integratie in illiquide portefeuille	16	Arbeidsrechten	33
3.3. Uitsluitingen	17	Mensenrechten	33
3.3.1. Clustermunitie en andere controversiële wapens	17	Klimaatverandering	34
3.3.2. Sancties van de VN en EU	18	Olie en gas	34
3.3.3. Schendingen van internationale normen en verdragen die relateren aan de normen en aarden van het pensioenfonds	18	Kolen	35
3.3.4. Uitsluitingen ten gevolge van onsuccesvolle uitkomst van engagementtrajecten	18	Corruptie	35
3.3.5. Niet beleggen in bepaalde asset categorieën	18	Diversiteit en inclusie	35
3.3.6. Uitsluitingen naar aanleiding van de toepassing van SDG-Indices	18	Gezondheid	35
3.3.7. Monitoring en compliance van uitsluitingen	19	Natuur	36
3.4. Actief aandeelhouderschap	19	Water	36
3.4.1. Engagement	19	Wapens	36
3.4.2. Het Dutch Engagement Network	20	Voeding	37
3.4.3. Engagement op vastgoed	21	Vastgoed	37
3.4.4. Stemmen	21	Mijnbouw	37
3.5. Samenwerking, beïnvloeden en stimuleren	22	Dierenwelzijn	37
3.5.1. Samenwerkingsinitiatieven	22	Overwegingen om in staatsobligaties van landen te beleggen	38
3.5.2. Ngo's	24	Bijlage 2	40
3.5.3. Dienstverleners	24	Stembeleid Pensioenfonds Detailhandel	40
3.6. Impactbeleggen	24	Bijlage 3	47
4. ESG Riskmanagement	26	Due dilligence proces beschrijving	47
4.1. OESO-richtlijnen en UNGP's	26		
4.2. Financieel	27		
4.2.1. Klimaatrisico in de strategische asset allocatie	27		
4.2.2. Monitoring ESG-risico's aandelen en obligaties	27		
4.2.3. Monitoring ESG-risico's vastgoed	27		

1. Samenvatting

Doelstelling en ambitie

Het MVB-beleid van het pensioenfonds kent drie MVB-doelstellingen.

De eerste en belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is erop gericht om de normen, waarden en wensen van de deelnemers van het pensioenfonds te weerspiegelen. Hierbij moet de balans gevonden worden tussen deze normen en waarden aan de ene kant en de andere doelstellingen en beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds aan de andere kant.

De tweede doelstelling van het pensioenfonds is gericht op het maken van verschil in de reële economie. Het pensioenfonds gebruikt hiervoor actief aandeelhouderschap (*engagement*¹ en stemmen) en directe impact investeringen. Met een relatief klein gedeelte van de totale portefeuille streeft het pensioenfonds een maatschappelijk rendement na naast de reguliere financiële doelstelling en wil zo direct bijdragen aan een beter milieu of een betere maatschappij.

Tot slot richt het MVB-beleid zich op het beperken van de financiële risico's in de beleggingsportefeuille als gevolg duurzaamheidsrisico's. Om deze MVB-doelstellingen te behalen onderneemt het pensioenfonds verschillende acties.

Acties om de doelstellingen te bereiken

Om de doelstellingen te behalen zet het pensioenfonds de volgende instrumenten in:

- Het maken van beleggingskeuzes, namelijk het integreren van ESG-criteria in beleggingskeuzes en het uitsluiten van bepaalde beleggingen uit MVB-overwegingen. En het doen van impactbeleggingen.
- Het uitvoeren van actief aandeelhouderschap (aangaan van de dialoog met ondernemingen waar we in beleggen, en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen) en invloed uitoefenen met en in samenwerkingsverbanden, en op onze managers.
- Het uitvoeren van ESG-risico management.

¹ Engagement is het aangaan van de dialoog met bedrijven waarin het pensioenfonds belegt om ze zo aan te sporen tot verantwoord bedrijfsgedrag.

Beleggingskeuzes

Het pensioenfonds belegt niet in bedrijven die betrokken zijn bij controversiële wapens. De definitie van controversiële wapens bij het pensioenfonds is in 2022 uitgebreid met kernwapenproducenten. Ook worden landen die op de sanctielijst van de VN en EU staan uitgesloten. Tenslotte heeft het pensioenfonds besloten niet langer te willen investeren in tabak.

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om juist meer te beleggen in bedrijven en landen die goed scoren op de thema's die de deelnemers belangrijk vinden. Dit zijn de volgende thema's:

- Arbeidsrechten
- Mensenrechten
- Bedrijfsethiek
- Milieu-en klimaat

Deze thema's zijn vertaald naar een focus op een viertal *Sustainable Development Goals* (SDG's), namelijk

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaatactie
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Deze SDG's worden geïntegreerd in de portefeuille, door het aanpassen van de benchmarks die gevolgd worden voor elk van de portefeuilles. Deze SDG-integratie is in 2019 als eerste geïmplementeerd in de aandelenportefeuille voor ontwikkelde markten, en in de jaren erna in de andere portefeuilles. Dat zijn de portefeuille aandelen opkomende markten, de portefeuille met Europese (bedrijfs)obligaties, de portefeuilles met leningen aan staten in opkomende markten (*Emerging Market Debt*), en de high yield portefeuille. Er is een green bond portefeuille toegevoegd aan de beleggingen, en voor de beursgenoteerde vastgoedportefeuille wordt een groene benchmark gevolgd met een forse CO₂-reductie t.o.v. een standaard benchmark. In de LDI-portefeuille worden *sustainable bonds* nagestreefd.

Het pensioenfonds heeft ook in 2022 impactbeleggingen toegevoegd aan de MVB-instrumenten. Dit betreffen beleggingen die positief, meetbaar en intentioneel impact maken in de reële economie door beleggingen.

ESG-risicomanagement

Het pensioenfonds belegt op de hierboven beschreven manier niet alleen in bedrijven die beter passen bij de voorkeuren van de deelnemers, maar verlaagt hiermee ook mogelijke beleggingsrisico's door minder te beleggen in bedrijven met fossiele brandstofreserves en met hoge CO₂-uitstoot.

Ook op andere manieren houdt het pensioenfonds zicht op de ESG-risico's die het loopt. Zo worden analyses gemaakt van de klimaatrisico's die het pensioenfonds loopt en worden de ESG-scores binnen de verschillende beleggingscategorieën gemeten ten opzichte van benchmarks. Het pensioenfonds gebruikt de bevindingen uit deze analyses in de beleggingsbesluitvorming.

Het pensioenfonds houdt niet alleen zicht op de financiële risico's die het loopt door de ESG-prestaties van de bedrijven en landen waarin het belegt, maar kijkt ook naar de maatschappelijke risico's die deze bedrijven vormen voor mens en milieu.

Het pensioenfonds hanteert daarvoor een due diligence proces conform de OESO-richtlijnen. Risicomanagement betekent niet dat de ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt helemaal geen risico lopen betrokken te zijn bij ESG-controverses. In een breed gespreide portefeuille waarin pensioenfondsen zoals het onze beleggen blijft altijd een risico bestaan.

Actief aandeelhouderschap

Om die reden voert het pensioenfonds een engagement- en stembeleid uit. Het pensioenfonds spreekt bedrijven aan op hoe ze de maatschappelijke en financiële ESG-risico's bewaken. Voor een groot deel wordt daarvoor gebruik gemaakt van een dienstverlener die namens een groot aantal pensioenfondsen dergelijke gesprekken voert. Maar het pensioenfonds is, samen met Pensioenfonds Horeca & Catering, ook initiatiefnemer van het Dutch Engagement Network (DEN). Binnen deze samenwerking heeft het pensioenfonds veel invloed en kan het nog meer focus leggen op thema's die voor onze deelnemers belangrijk zijn. In 2021 is het pensioenfonds ook lid geworden van *GREEN*, het *Global Real Estate En-*

gement Network om ook engagement uit te voeren op het beursgenoteerde vastgoed. Het pensioenfonds stemt ook op aandeelhoudersvergaderingen in aanvulling van de engagementgesprekken. Op deze manier maakt het pensioenfonds impact op de beslissingen van bedrijven en daarmee op de reële economie.

Door samenwerking en het stimuleren van dienstverleners probeert het pensioenfonds ook indirecte impact te bereiken. Zo draagt het pensioenfonds actief bij aan, of steunt het organisaties of initiatieven die verduurzaming van de beleggingsmarkt stimuleren zoals de PRI (*Principles of Responsible Investment*) of de eerder genoemde engagementsamenwerkingen DEN en GREEN.

Governance en rapportage

Om rollen en verantwoordelijkheden voor advisering, beleid, uitvoering en monitoring/control vast te leggen, is een governance structuur opgesteld.

Het pensioenfonds rapporteert jaarlijks over de MVB-activiteiten om verantwoording af te leggen aan haar deelnemers en andere belanghebbenden.

2. Uitgangspunten MVB-beleid

2.1. Strategisch beleggingsbeleid

Het pensioenfonds bestaat om goede pensioenen op te bouwen voor (inactieve) deelnemers, en goede pensioenen uit te keren aan pensioengerechtigden, tegen zo laag mogelijke, maar stabiele premies en uitvoeringskosten. Om deze missie en doelstelling te bereiken heeft het pensioenfonds een strategisch beleggings- en risicobeleid waar het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB-)beleid onderdeel van uitmaakt.

2.2. Investment Beliefs

Bij het formuleren van het beleggingsbeleid vormen de beleggingsovertuigingen (investment beliefs) de leidraad. Bij de keuze voor de instrumenten die het pensioenfonds selecteert voor de implementatie van het MVB-beleid

zijn deze investment beliefs de motivatie en de randvoorwaarden. Het pensioenfonds heeft twee investment beliefs opgesteld die direct betrekking hebben op MVB. Deze investment beliefs zijn als volgt geformuleerd:

“Het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel sluit aan bij de normen en waarden van de deelnemers van het fonds”

“Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat het integreren van ESG-factoren bijdraagt aan langetermijnwaardecreatie.”

Een andere voor beleggingsbeleid relevante investment belief is:

“Pensioenfonds Detailhandel is van mening dat het voor haar in publieke markten doorgaans niet mogelijk is om een (eenvoudige) index systematisch te verslaan”

Als gevolg van dit investment belief verstrekt het pensioenfonds vooral mandaten waarbij een vermogensbeheerder zoveel mogelijk de afgesproken index volgt. Bij de keuze voor de instrumenten die het pensioenfonds

selecteert zijn deze investment beliefs (en ook de andere investment beliefs) een randvoorwaarde.

2.3. MVB-doelstellingen en ambitie

Uit de investment beliefs van het pensioenfonds, het aansluiten bij voorkeuren van deelnemers en het streven naar langetermijnwaardecreatie en de wens tot het voorkomen of mitigeren van negatieve impact volgt een aantal doelstellingen die het pensioenfonds nastreeft met zijn MVB-beleid. Bij iedere doelstelling hoort een niveau van ambitie.

Doelstelling 1:

Het MVB-beleid van het pensioenfonds is erop gericht om zoveel mogelijk de normen, waarden en wensen van de deelnemers en andere stakeholders van het pensioenfonds te weerspiegelen. De ambitie van het pensioenfonds is om hierin -binnen de mogelijkheden- een initiërende en kostenbewuste marktleider te zijn ten opzichte van andere pensioenfonds.

Belangrijk onderdeel van deze doelstelling is om de deelnemersvoorkeuren met betrekking tot MVB te onderzoeken en mee te nemen in het beleid.

Doelstelling 2:

Onderdelen van het MVB-beleid van het pensioenfonds zijn gericht op het maken van verschil in de reële economie (impact). We onderscheiden daarbij 3 manieren van het maken van impact:

Impact door engagement & samenwerking: We gaan in gesprek met de bedrijven waarin we beleggen met als doel om hen te stimuleren in hun verduurzaming. Daarmee heeft het pensioenfonds impact op het bedrijfsgedrag en bedrijfsactiviteiten van die ondernemingen. We zoeken zoveel mogelijk de samenwerking op en proberen andere beleggers te stimuleren om met ons mee te doen (impact op de financiële industrie).

De ambitie van het pensioenfonds is om, binnen de mogelijkheden, een initiërende en kostenbewuste koploper te zijn ten opzichte van andere pensioenfonds op het gebied van engagement en samenwerking.

Directe impact door te beleggen in niet-beursgenoteerde impact beleggingen: Het Global Impact Investing Network (GIIN) definieert impact investeren als investerin-

gen die worden gedaan met de intentie om positieve, meetbare sociale en milieu impact te realiseren, naast het beoogde financiële rendement. Het pensioenfonds heeft bij niet-beurgenoteerde ondernemingen veelal een grotere zeggenschap en invloed op het beleid. Projecten of ondernemingen komen tot stand of kunnen groeien mede dankzij de investering van het pensioenfonds.

De ambitie van het pensioenfonds hierin is tweedelig:

- Voor de niet-beurgenoteerde vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds stimuleren we de beheerders om concretere impactdoelstellingen te formuleren. Daarin wil het pensioenfond initiërend zijn.
- Het pensioenfonds heeft begin 2022 ook directe impactbeleggingen toegevoegd aan de portefeuille, gericht op de door het pensioenfonds geselecteerde thema's. Het pensioenfonds is bereid om daar waar nodig initiërend te zijn, bijvoorbeeld door als eerste deelnemer in te stappen in nieuwe impactfondsen, maar gezien de grotere complexiteit is het fonds waar mogelijk volgend.

Indirecte impact door te beleggen in beurgenoteerde impactbeleggingen (ondernemingen/vastgoed): Volgens de definities van het GIIN kunnen ook beurgenoteerde beleggingen kwalificeren als impactbeleggingen. Omdat het pensioenfonds in de meeste gevallen de aandelen overneemt van andere beleggers verandert het feit dat wij de aandelen kopen niet direct iets in de reële economie. Het ontbreekt aan zogenaamde additionaliteit. Wel geven we hiermee een signaal af naar ondernemingen dat we impact belangrijk vinden en dragen we ons steentje bij aan het noodzakelijke verschuiven van de geldstromen naar duurzamere ondernemingen. Voor deze indirecte impact stelt het pensioenfonds concrete targets vast en meet voortgang hierop, bijvoorbeeld op CO₂-reductie, en zogenaamde 'groene omzet'².

Investeren in beurgenoteerde impactbeleggingen gaat goed samen met onze eerste doelstelling: beleggen conform de normen en waarden van onze deelnemers. De ambitie van het pensioenfonds is daarom om, binnen de mogelijkheden, een initiërende en kostenbewuste koploper te zijn op het gebied van beursgenoteerde impactbeleggingen ten opzichte van andere pensioenfonds.

Doelstelling 3:

Het MVB-beleid van het pensioenfonds richt zich ook op het beperken van financiële risico's in de beleggingspor-

2 Volgens het FTSE Green revenues model, zie voor meer informatie de website van FTSE Russell [hier](#).

tefeuille als gevolg van ESG-criteria. De ambitie van het pensioenfonds is om hierin de markt 'slim te volgen'. Dit betekent dat het pensioenfonds ernaar streeft om MVB-instrumenten in te zetten die voldoende aannemelijk het risico/rendement van de portefeuille verbeteren en die passen binnen de bestaande investment beliefs van het fonds. Om daaraan bij te dragen brengt het pensioenfonds de risico's klimaatverandering en de benodigde klimaattransitie in kaart.

2.4. Focus op thema's & Sustainable Development Goals

Het pensioenfonds is van mening dat het belangrijk is om focus aan te brengen in de keuze voor MVB-thema's. Daarom heeft het bestuur een aantal focusthema's vastgesteld, die nauw verband houden met de toeleveringsketen van de (detail)handel. Deze thema's zijn gelinkt aan de United Nations (UN) Sustainable Development Goals. De Verenigde Naties heeft 17 Sustainable Development Goals (SDG's), vastgesteld voor 2030. Daarna bleek uit een deelnemersonderzoek, in 2018 uitgevoerd om deel-

nemers actief te betrekken bij het selecteren van SDG's, kwam dat deelnemers ook graag een extra SDG wilden toevoegen als vierde SDG van het pensioenfonds.

De vier SDG's die daarmee voor het pensioenfonds prioriteit hebben zijn:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaatactie
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

In 2018 bleek uit onderzoek uitgevoerd door de Universiteit van Maastricht tweederde van de deelnemers voorstander voor een aanpak van verantwoord beleggen. In 2020 bleek uit vervolgonderzoek dat deelnemers in meerderheid (56,6%) voorstander zijn van intensievere engagement, en driekwart van de deelnemers (77,3%) voorstander zijn van het aanpassen van indices op basis van de SDG's.

In 2024 is opnieuw een onderzoek naar deelnemersvoorkeuren uitgevoerd. Dit keer met een kwalitatieve insteek, gebruikmakend van het model van een zogenaamd burgerberaad. Pensioenfonds Detailhandel heeft dit project 'de Deelnemersdialoog' genoemd. Een driedaags evenement waarin een representatieve groep deelnemers met elkaar, en met experts, in gesprek konden over het onderwerp verantwoord beleggen. Het voordeel van dit model ten opzichte van traditionele vormen van deelnemersonderzoek, bijvoorbeeld middels surveys of focusgroepen, is dat deelnemers een geïnformeerde mening kunnen vormen over het onderwerp, omdat zij inhoudelijk goed geïnformeerd kunnen worden over het onderwerp, en ook zeggenschap hebben over het type informatie dat voor hen zinnig is. Voor deelname aan deze dialoog was geen kennis nodig van pensioen, duurzaamheid of beleggen.

We riepen de dialoogmakers op mee te bepalen hoe Pensioenfonds Detailhandel belegt en ons te vertellen waarop we moeten letten bij verantwoord beleggen. De deelnemers deden maar liefst 49 aanbevelingen. Deze aanbevelingen, en uitgebreide verantwoording over het proces, is te vinden op de website van Pensioenfonds Detailhandel³.

2.5. Voorgenomen acties op het gebied van MVB

Als resultaat van de Deelnemersdialoog heeft het bestuur acties geformuleerd die het MVB-beleid de komende jaren verder vormgeven. Over deze acties zal gerapporteerd worden in het jaarverslag.

Mensenrechten

- We zullen de meest ernstige schenders van mensenrechten uit onze portefeuille verwijderen. We onderzoeken eerst om welke ondernemingen het gaat en welke invloed een dergelijk besluit heeft op de diversificatie van de portefeuille.
- Het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel zal in 2025 een training volgen over mensenrechten en de relatie tot beleggen om zo hun kennis over dit onderwerp te vergroten en te helpen bij de uiteindelijke besluitvorming.

- We zullen Columbia Threadneedle Investments (CTI, de engagement- en stemprovider van Pensioenfonds Detailhandel) evalueren over hoe ze mensenrechten meenemen in hun dialoog met ondernemingen.

Arbeidsrechten

- We zullen de ernstigste schenders van arbeidsrechten uit onze portefeuille weren. We onderzoeken eerst om welke ondernemingen het gaat en welke invloed een dergelijk besluit heeft op de diversificatie van de portefeuille.
- We zullen onderzoeken hoe we in samenwerking met andere Nederlandse pensioenfonds en vakbonden onze gezamenlijke invloed kunnen gebruiken om in dialoog te gaan met ondernemingen over arbeidsrechten.
- We zullen Columbia Threadneedle Investments (CTI, onze engagement- en stemprovider) evalueren over hoe ze arbeidsrechten meenemen in hun dialoog met ondernemingen.

Betaalbaar en plezierig wonen voor jong en oud

- Bij toekomstige beleggingen in vastgoed zal de wens naar meer betaalbare woningen (ook voor specifieke doelgroepen) met meer nadruk worden meegewogen in de besluitvorming.
- In het strategisch vastgoedportefeuilleplan 2025-2028 worden de belangrijkste ambities van het pensioenfonds op het mogelijk maken van betaalbaar wonen (ook voor specifieke doelgroepen) vastgelegd.

Klimaatverandering en de energietransitie

- We gaan onderzoeken hoe informatie over de toekomstige klimaatambities en de doelstellingen van ondernemingen kan worden gebruikt in het creëren van geschikte benchmarks voor onze beleggingen.
- We zullen het beleid m.b.t. de kolensector verder uitwerken.

3 Op <https://pensioenfondsdetailhandel.nl/deelnemersdialoog>.

- We gaan beleid ontwikkelen over hoe we omgaan met een ineffectieve dialoog met ondernemingen. Op welk moment gaan we deze ondernemingen uitsluiten?

Impactbeleggen

- We evalueren de huidige impactbeleggingen.
- We gaan onderzoeken of we de strategische allocatie naar impactbeleggingen kunnen uitbreiden en of dit past binnen het strategisch beleggingsbeleid. We evalueren ook welke beleggingscategorieën wat voor type impact kunnen genereren.
- We gaan de voorkeuren op het gebied van impactbeleggen van alle deelnemers meten. Welke onderwerpen of type investeringen vinden deelnemers belangrijk? In de aanbevelingen wordt bijvoorbeeld beleggen in de technologie en circulaire economie genoemd.

Samenwerken

- In lijn met de aanbevelingen van Dialoogmakers blijven we op effectieve wijze samenwerken met andere pensioenfonds en beleggers.
- We evalueren de huidige samenwerkingen en toetsen die aan ons beleid op samenwerkingen. Dit kan ertoe leiden dat we stoppen met sommige samenwerkingen en dat we nieuwe oppakken.
- We starten met het onderzoek naar mogelijkheden van een samenwerking met vakbonden en andere Nederlandse pensioenfonds op het gebied van arbeidsrechten en informeren deelnemers hierover.

Communicatie naar deelnemers

- Het pensioenfonds zal bij het toetsen en het verbeteren van het communicatiebeleid rondom verantwoord beleggen de aanbevelingen van de deelnemers meenemen.

- We zullen periodiek korte artikelen plaatsen over verantwoord beleggen, zoals nu ook al incidenteel gebeurt op jijenvijonline.nl, op laagdrempelige, concrete en herkenbare wijze.
- We zullen rapporteren over de acties die uit de Deelnemersdialoog komen.

2.6. Klimaatactieplan

Het pensioenfonds voert klimaatonderzoek uit om klimaatgerelateerde risico's op de portefeuille te identificeren. Met de onderstaande doelstellingen ambieert het fonds om fysieke klimaatrisico's, als gevolg van klimaatveranderingen zoals zeespiegelstijging en toenemende hitte en droogte, als ook transitierisico's, als gevolg van overheidsingrijpen, zoals inprijsing van CO₂-uitstoot, te mitigeren. Ook ambieert het fonds hiermee een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het klimaatakkoord. Daarmee sluit het aan bij de voorkeuren van deelnemers, die klimaatactie (SDG 13) een belangrijk onderwerp vinden om te integreren in het beleggingsbeleid.

Onderstaande aanpak zal in de loop van de tijd worden aangepast in lijn met nieuwe klimaatinzichten uit de academische wereld en de financiële sector. Door jaarlijkse rapportage zal het fonds rekenschap geven over de klimaatacties genomen in het jaar, en voortgang op de onderdelen, als ook kunnen rapporteren over nieuwe ambities en inzichten.

Op de vier onderstaande onderwerpen neemt Pensioenfonds Detailhandel actie.

1. Beleggingskeuzes

- Pensioenfonds Detailhandel stelt CO₂-reductiedoelstellingen in lijn met het klimaatakkoord van Parijs. Dat betekent dat we de volgende doelstellingen hebben geformuleerd:
 1. In 2050 netto nul CO₂-uitstoot
 2. In 2030 moeten de beursgenoteerde beleggingen 60% reductie hebben bewerkstelligd
 3. In 2025 ambiëren we een reductiedoelstelling in de high yield portefeuille van 45% t.o.v. 2019. Andere portefeuilles die al een grote reductievermindering

hebben bewerkstelligd door onze beleggingskeuzes vanaf 2019-2021 zullen opnieuw tegen het licht worden gehouden om nog beter klimaatoverwegingen mee te nemen; daarin zullen we ook waar mogelijk data meenemen die niet alleen achteruit kijkt, maar ook een inschatting maakt van het transitiepad en de transitieambities van ondernemingen (forward-looking data)

- We zullen niet willen beleggen in bedrijven die niet kunnen omschakelen naar een koolstofarme economie. Dat betekent: bedrijven met grote bijdrage aan klimaatrisico en een negatieve klimaatimpact door een hoge CO₂-intensiteit, en weinig tot geen transitiemogelijkheden. Het fonds zal ook specifieke uitsluitingen onderzoeken in de olie- en gassector bij onsuccesvolle engagement, en waarvan het bedrijfsgedrag of manier van productie indruist tegen de normen van het pensioenfonds en de deelnemers.
- We zullen positief bijdragen aan het Parijs klimaatakkoord door groene en duurzame beleggingen op te nemen in de portefeuille: in 2030 willen we 20% duurzame beleggingen in de beursgenoteerde categorieën (uitgezonderd de staatsobligaties); voor staatsobligaties streven we 10% duurzame staatsobligaties na in 2030.

2. Invloed aanwenden

- We gebruiken onze invloed en zullen engagement uitvoeren met bedrijven en ons stemgedrag gebruiken ten behoeve van de Parijs klimaatdoelstellingen.
 1. Daarin zullen we de dialoog aangaan met bedrijven die het meest belangrijk zijn voor onze klimaatdoelstellingen
 2. We stellen duidelijke doelen en deadlines
 3. Bij onsuccesvolle engagement, zullen we onze beleggingen in een onderneming verkopen. Daarvoor houden we een jaarlijkse watchlist bij van ondernemingen die het bestuur met nadruk positieve veranderingen wil zien maken.
- We werken samen met andere beleggers in engagement en bij publieke uitingen, ook via onze engagement-provider.

3. We stellen onze doelstellingen ambitieus bij en zorgen voor het best mogelijk onderzoek

- a. We zullen staatsobligaties toevoegen aan onze doelstellingen wanneer de data en de mogelijkheden dat toestaan
- b. We zullen ook scope 3 CO₂-uitstoot in overweging nemen wanneer de rapportage hierover verbeterd
- c. We gebruiken de laatste en beste datamogelijkheden om onze beleggingskeuzes op te baseren.

4. We zullen transparant rapporteren over onze inspanningen en resultaten

- a. Dat betekent dat we jaarlijks rapporteren over onze CO₂-uitstoot en de voortgang op onze doelstellingen
- b. Dat betekent dat we jaarlijks rapporteren over onze engagement- en steminspanningen- en resultaten.

2.7. Richtlijnen en wetgeving

2.7.1. OESO Richtlijnen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn in 1976 opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Ze worden door 48 (OESO-)landen onderschreven, waaronder Nederland. De OESO-richtlijnen zijn gebaseerd op diverse internationale verdragen zoals de International Labour Organisation (ILO) conventies en de VN Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. Naleven van de OESO-richtlijnen betekent dat het pensioenfonds actief due diligence uitvoert in overeenstemming met de definities en stappen van de OESO-richtlijnen. Ook de UNGP's schrijven voor dat organisaties risico's ten aanzien van mensenrechten identificeren, prioriteiten, en adresseren.

De manier waarop het pensioenfonds deze leidende principes verwerkt is verder uitgewerkt in dit beleidsdocument, en in de due diligence procesbeschrijving die als bijlage is opgenomen. Het is ook publiek vindbaar op de website.

UNPRI en VBDO

De UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) zijn VN-richtlijnen voor institutionele beleggers. Het pensioenfonds heeft deze richtlijnen ondertekend en rapporteert hierover jaarlijks. Het pensioenfonds hecht er waarde aan om kennis op te doen en op de hoogte te zijn van nationale- en internationale ontwikkelingen. Daarom is het pensioenfonds ook actief lid, bijvoorbeeld in verschillende werkgroepen en een adviescommissie. In dit kader is er ook gekozen om aan te sluiten bij de in Nederland gevestigde Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO).

2.7.2. Wetgeving

Pensioenfonds Detailhandel houdt zich aan de voor het pensioenfonds geldende wet- en regelgeving en toets die jaarlijks. Voor verantwoord beleggen gaat het dan bijvoorbeeld om de SFDR, de *Sustainable Finance Disclosure Regulation*, waarvoor het pensioenfonds op de website en in het jaarverslag informatie rapporteert.

2.8. Samenhang met overige beleid

In alle facetten van het beleggingsbeleid houden we rekening met MVB. Maar het MVB-beleid moet ook passen binnen de kaders van het beleggingsbeleid om de missie en pensioendoelstelling na te kunnen komen.

Beleid en uitvoering van het pensioenfonds, waaronder de manier waarop het pensioenfonds belegt, worden vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten. Deze paragraaf bespreekt de andere beleidsdocumenten van het fonds die in verband staan met het MVB-beleid:

- In de ABTN worden de hoofdlijnen van het beleid en daarmee ook van het MVB-beleid vastgelegd.
- In de Beleggingsbeginselen en investment beliefs geeft het bestuur weer vanuit welke overtuigingen het bestuur invulling geeft aan het beleggingsbeleid en MVB-beleid.
- De ALM en Strategische Asset Allocatie (SAA) studies helpen het bestuur te komen tot een keuze in welke beleggingscategorieën wordt belegd. Hierin komen ook ESG en met name klimaatrisico's aan bod.
- Strategisch beleggingsplan: legt de governance, organisatie en praktische uitvoering van het beleggingsproces vast.
- Handboek Risicomanagement Raamwerk:
 - Inzicht verschaffen in de belangrijkste risico's van het pensioenfonds;
 - Risicomonitoring van de strategie (ligt het pensioenfonds nog steeds op koers om haar doelstellingen te bereiken);
 - Risicomanagement van de uitvoering (sluit de uitvoering door de beheerders aan bij het geformuleerde mandaat).
- In het jaarlijkse beleggingsplan worden ook de specifieke MVB-acties beschreven
- In de beleggingsrichtlijnen worden per beleggingscategorie eventuele assetcategorie -specifieke ESG-criteria/eisen opgenomen.
- In de investment cases worden ESG-criteria en voorkeuren opgenomen.

3. Implementatie van MVB-beleid

3.1. Instrumenten en acties

De doelstellingen en ambities van het pensioenfonds worden op verschillende wijze gerealiseerd. Hieronder is te zien welke acties zijn gekoppeld aan de verschillende doelstellingen.

3.2. Integratie van SDG in de beleggingsportefeuille

Het pensioenfonds integreert SDG-kenmerken in de beleggingsportefeuille, om zo het MVB-beleid te implementeren en aan te sluiten bij de wensen van deelnemers, en ESG-risico te beheersen.

In de beursgenoteerde portefeuille heeft het Pensioenfonds daarom grotendeels op-maat-gemaakte benchmarks gecreëerd, waar de score van ondernemingen of landen op de SDG's 8, 12, 13 en 16 mede bepalen of, en hoeveel, er in een land of onderneming wordt belegd.

MVB-doelstellingen	Instrument
Alignment met deelnemers	SDG-integratie: het integreren van geprioriteerde SDG's in de beleggingsportefeuille
	Engagement: via engagementprovider, Global Green Engagement Network (GREEN) en Dutch Engagement Network (DEN), en ook via samenwerking <i>Advance</i> van de PRI.
	Uitsluitingsbeleid
Indirect Impact maken in reële economie	Samenwerken, beïnvloeden en stimuleren
	SDG-integratie: Verhogen Green Revenue en Green Bond exposure
Direct Impact maken in reële economie	Impactbeleggingen in private markt
	Actief aandeelhouderschap (stemmen en engagement)
Verbetering van risico en rendement	ESG-integratie: Klimaatactieplan inclusief scenario-analyses, leidend tot reductiedoelstellingen en andere klimaatdoelstellingen.
	ESG-implementatie in vastgoedportefeuille
	ESG-risicomanagement, waaronder Klimaatrisicoanalyses

3.2.1. Integratie in beursgenoteerde portefeuille

Het pensioenfonds wil in haar beleggingsportefeuille een hogere exposure naar bedrijven en landen die goed scoren op de MVB-thema's en SDG's die voor het pensioenfonds belangrijk zijn.

Indexbouwer en ESG-data leverancier FTSE Russell scoort alle bedrijven in het universum op de onderwerpen Milieu (biodiversiteit, klimaat, vervuiling, watergebruik), Mens (arbeidsomstandigheden, mensenrechten, gezondheid & veiligheid en omgang met klanten) en Goed bestuur (samenstelling en vorm van bestuur, anti-corruptie, invulling van riskmanagement en transparantie over belastingbetaling). Daarnaast gebruikt FTSE Russell onder meer data over de CO₂-uitstoot van bedrijven, de hoeveelheid fossiele brandstofreserves en de omvang van de omzet die bijdraagt aan het vergroenen van de economie (groene omzet).

Het pensioenfonds heeft FTSE Russell de opdracht gegeven om benchmarks te bouwen die, op basis van de geprioriteerde SDG's van het pensioenfonds, bedrijven overweegt die goed presteren ten opzichte van de standaard marktomvang gewogen benchmark en slecht pre-

terende bedrijven onderweegt of helemaal niet opneemt. Op deze manier geeft het pensioenfonds een signaal af naar slecht presterende bedrijven, terwijl het nog wel de mogelijkheid houdt om als aandeelhouder het gesprek aan te gaan en te stemmen. Deze methodiek is verwerkt in de benchmarks voor beursgenoteerde aandelen, ontwikkeld en opkomend, in de Europese bedrijfsobligatieportefeuille (bedrijfsobligaties, en ook wat leningen aan andere organisaties, zoals gemeenten of publieke voorzieningen), en de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille, waar ook opkomende markten obligaties in zitten. In 2022 is ook een raamwerk opgesteld voor de staatsobligaties in opkomende markten, die Detailhandel in twee portefeuilles beheert, namelijk in lokale valuta en genoteerd in Amerikaanse dollar. Deze methodologie is gebaseerd op data die beschikbaar is voor landen, bijvoorbeeld van de Wereldbank. De methodologie volgt in grote lijnen hetzelfde principe: landen die goed scoren op de voor het fonds belangrijke SDG's, krijgen meer geweging in de benchmark, en dus in de portefeuille. Landen die slecht scoren, krijgen minder geweging. Landen die bovendien tot de slechtst 20% scorende landen behoren, krijgen helemaal geen plaats meer in de benchmark: hierin zal Detailhandel dus niet langer beleggen. Dat geldt ook voor landen die niet-democratisch zijn, gebaseerd op het oordeel van Freedom House.

De volgende overwegingen worden meegenomen om landen te scoren:

SDG 8 Eerlijk werk en economische groei	Een gezonde en gedegen arbeidsmarkt is belangrijk voor de ontwikkeling van bewoners in een land, en voor de ontwikkeling van de economie in een land. Daarom vindt Pensioenfonds Detailhandel het belangrijk dat landen bijdragen aan SDG 8, waarmee een duurzame, gestage, inclusieve en verantwoorde economische groei, volle en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voorop staan. Pensioenfonds Detailhandel neemt in de bouw van deze benchmarks gegevens mee over de werkgelegenheid en de arbeidsrelaties in een land en hoeveel transparantie er is rondom economische relaties, wat investeringen kan bevorderen, en daarmee economische groei.
SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie	Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat natuurlijke hulpbronnen of publieke goederen prudent en efficiënt gebruikt worden en er voorzichtig omgegaan wordt met chemische en giftige stoffen om negatieve impact van bedrijfsvoering of productie op het land, de lucht, het water en belanghebbenden te voorkomen. Het pensioenfonds neemt daarom in deze benchmarks informatie mee over watergebruik, gebruik van chemische middelen, omgang met natuurlijke hulpbronnen en uitstoot van broeikasgassen in een land.
SDG 13 Klimaatactie	Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat klimaatverandering een groot risico is voor onze wereld, en ook voor de portefeuille van het pensioenfonds. Daarom steunen we het Parijs klimaatakkoord. We nemen in deze benchmarks daarom de hoogte van de broeikasuitstoot, de hoogte van het gebruik van fossiele brandstoffen in relatie tot de consumptie in een land, en klimaatrisico's, bijvoorbeeld als gevolg van fysiek risico van een land, mee.
SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten	Voor de ontwikkeling van landen is het belangrijk dat er vrede en een goedwerkend rechtssysteem is, dat beschikbaar is voor alle partijen in een land, en dat de publieke instituten effectief zijn en verantwoording afleggen. Bovendien is het belangrijk dat de economie in een land zich stabiel en zonder corruptie kan ontwikkelen. We nemen daarom misdaadgerelateerde en oorlogsgelateerde cijfers, corruptiecijfers, gegevens over de effectiviteit van de overheid, politieke stabiliteit, en de kwaliteit van wet- en regelgeving mee. Bovendien beleggen we niet in landen die ondemocratisch zijn. Dat druist in tegen de doelstellingen van SDG 16.

In de portefeuille met Euro staatsobligaties, de langlopende obligatieportefeuille, is het een uitdaging om op eenzelfde wijze SDG's te integreren in de portefeuille. Daarom is eind 2021 besloten in deze portefeuille duurzame leningen van de Europese Unie, zogenaamde EU Sustainable bonds op te nemen. Er is begonnen met de opbouw van de allocatie naar EU Sustainable bonds begin 2022.

Door de SDG-integratie zijn de doelstellingen van het pensioenfonds t.a.v. CO₂-uitstoot en green *revenues* behaald. Het pensioenfonds had zich ook het doel gesteld om 5% van de obligatieportefeuille in *green bonds* te beleggen. Door in de Europese bedrijfsobligatieportefeuille SDG's te integreren, werd het aandeel green bonds al hoger. Echter, het fonds miste nog circa €300 miljoen aan green bonds om de doelstelling te halen. Daarom heeft het pensioenfonds in 2021 besloten ook een aparte

green bond portefeuille te starten. Op die manier heeft het pensioenfonds heel direct sturingsmogelijkheden over het aantal en de omvang green bonds in portefeuille en kan hier specifiek over gerapporteerd worden.

3.2.2. Integratie in illiquide portefeuille

De illiquide portefeuille van het pensioenfonds bestaat uit private Nederlandse vastgoedfondsen, Nederlandse hypotheek en impactbeleggingen in private debt. De door het pensioenfonds geprioriteerde SDG 12 en SDG 13 hebben een directe relatie met de vastgoedbeleggingenportefeuille van het pensioenfonds. Meerdere beheerders van de private vastgoedfondsen waarin het pensioenfonds belegt, onderschrijven de SDG's en vertalen deze naar concrete acties.

Met de beheerders van deze fondsen wordt een actieve dialoog gevoerd over hun duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid, waarbij het pensioenfonds daar waar nodig extra aandacht vraagt voor haar eigen thema's.

Om de voortgang op het gebied van duurzaamheid te kunnen meten gaat BPDF niet alleen de totale GRESB-score monitoren, maar ook de sub-scores die te linken zijn aan de SDG's van het pensioenfonds. Door deze koppeling te maken, kan het pensioenfonds de dialoog aangaan met private vastgoedfondsen om de GRESB-score daar te verbeteren, waar dit meer in overeenstemming is met de SDG's van het pensioenfonds.

Met de managers van de impactfondsen zijn afspraken gemaakt over impact- en ESG-rapportages, en er wordt actieve dialoog met hen gevoerd over de leningen binnen portefeuille.

positieve verandering. Na uitsluiten verliest het pensioenfonds haar invloed als aandeelhouder/belegger. Uitsluiten is voor het pensioenfonds dan ook geen doel op zich en er wordt daarom ook een terughoudend uitsluitingsbeleid gevoerd. Het pensioenfonds hanteert hierbij de volgende uitgangspunten:

- Het wettelijk kader;
- Schendingen van internationale normen en verdragen die relateren aan de normen en waarden van het pensioenfonds;
- Uitsluitingen ten gevolge van onsuccesvolle uitkomst van engagementtrajecten.

Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds is van toepassing op de gehele beleggingsportefeuille.

3.3. Uitsluitingen

Het pensioenfonds belegt bewust niet in bepaalde bedrijven of landen, de zogenaamde uitsluitingen. Een belangrijk doel voor het pensioenfonds is het bijdragen aan

3.3.1. Clustermunitie en andere controversiële wapens

Het pensioenfonds belegt niet in bedrijven die zijn betrokken bij de productie, de verkoop of de distributie van

clustermunitie. Aanvullend daarop heeft het pensioenfonds besloten niet te beleggen in andere controversiële wapens, waaronder:

- Landmijnen
- Biologische wapens
- Chemische wapens
- Wapens op basis van verarmd uranium
- Nucleaire wapens
- Witte fosfor

3.3.2. Sancties van de VN en EU

Het pensioenfonds belegt niet in landen waarvoor financiële sancties van de VN, de EU of Nederland gelden. Bij landen wordt gekeken naar of de sanctie geldt voor de centrale overheid van het land. Deze sancties zijn wettelijk verplicht voor pensioenfondsbeheerders om te volgen. Het uitsluiten van de staatsobligaties betekent niet direct dat het pensioenfonds ook bedrijven die actief zijn in deze landen of gevestigd zijn in deze landen uitsluit.

3.3.3. Schendingen van internationale normen en verdragen die relateren aan de normen en waarden van het pensioenfonds

Tabak kent een internationale conventie tegen de productie ervan en strookt niet met de normen van het pensioenfonds. Het pensioenfonds sluit bedrijven uit die een aanzienlijk deel van hun omzet behalen uit de productie van tabak. Het bestuur heeft n.a.v. de uitkomsten van de Deelnemersdialoog ook besloten ondernemingen met zeer ernstige arbeidsrechten- en mensenrechtencontroverses uit te sluiten in de gehele portefeuille. Dit moet nog geïmplementeerd worden, nadat uit onderzoek blijkt wat de gevolgen hiervan zijn op de portefeuille.

3.3.4. Uitsluitingen ten gevolge van onsuccesvolle uitkomst van engagementtrajecten.

Het kan voorkomen dat een bedrijf niet ontvankelijk is voor engagement. Als hierdoor verbetering bij het betreffende bedrijf gebleken onwaarschijnlijk is, kan het pensioenfonds overgaan tot uitsluiting. In dit geval kan de commissie Vermogensbeheer een voorstel tot uitsluiting voorleggen aan het bestuur van het pensioenfonds. Om dit te monitoren, maakt het pensioenfonds gebruik van een engagement watchlist: ondernemingen die op deze lijst belanden, zijn risicovol omdat ze betrokken zijn bij controverses, of maken te weinig vorderingen op het gebied van klimaatverandering. Het bestuur kan ook zijn discretie gebruiken door te besluiten bepaalde ondernemingen uit te sluiten als engagement überhaupt weinig zin zou hebben.

3.3.5. Niet beleggen in bepaalde asset categorieën

ESG-criteria kunnen ook een rol spelen bij het al dan niet beleggen in bepaalde asset categorieën. Het pensioenfonds belegt bijvoorbeeld niet in commodities, en hedgefondsen, mede om deze reden.

3.3.6. Uitsluitingen naar aanleiding van de toepassing van SDG-Indices

Bedrijven die slecht presteren op de gekozen SDG-thema's van het pensioenfonds krijgen een onderweging in de portefeuille: er wordt minder in deze ondernemingen belegd. Het aandeel van het bedrijf in de portefeuille kan -zeker voor de relatief kleinere bedrijven in de index- daardoor zo klein worden dat het beleggings- en kostentechnisch niet zinvol meer is om het op te nemen. In het kader van prioritering wordt er op dergelijke kleinere bedrijven ook minder snel engagement uitgevoerd. In die bedrijven wordt dan niet belegd.

In de indices die gebruikt worden voor de portefeuille staatsobligaties wordt een ondergrens gehanteerd: de slechtste 20% scorende landen en de landen die als ondemocratisch worden bestempeld door Freedom House worden niet-opgenomen in de benchmark. Het pensioenfonds belegt niet in die landen.

3.3.7. Monitoring en compliance van uitsluitingen

Het pensioenfonds heeft een ESG overlay manager aangesteld (Columbia Threadneedle investments). Deze ESG overlay manager levert op kwartaalbasis een uitsluitingslijst met landen en bedrijven op aan het pensioenfonds, op basis van de criteria die hierboven zijn beschreven, m.u.v. de toepassing van de SDG-indices. Op kwartaalbasis wordt deze lijst gedeeld met de vermogensbeheerder van het pensioenfonds, die zorg draagt voor het uitsluiten van deze bedrijven uit de beleggingsportefeuille. Tevens levert het pensioenfonds deze uitsluitingslijst aan de indexprovider, zodat de betreffende bedrijven en landen ook worden uitgesloten in de benchmarks en indices van het pensioenfonds. Tot slot deelt het pensioenfonds de uitsluitingslijst met haar custodian, die zorgt draagt voor het nakomen van afspraken door de coördinerend vermogensbeheerder van het pensioenfonds.

te bereiken. Actief aandeelhouderschap bestaat uit engagement (de dialoog aangaan met ondernemingen) en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

3.4.1. Engagement

Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat engagement een effectief middel kan zijn om ESG-prestaties van ondernemingen in haar portefeuille te verbeteren en daarmee mede invulling te geven aan de verplichtingen uit het IMVB-convenant.

Het pensioenfonds gaat via haar engagementprovider in gesprek met bedrijven om hen aan te sporen hun duurzaamheidsprestaties te verbeteren. Op de website van het pensioenfonds wordt gerapporteerd over de thema's waarlangs het engagementbeleid is ingericht en de prioriteiten.

3.4. Actief aandeelhouderschap

Het pensioenfonds gelooft dat actief aandeelhouderschap kan bijdragen om gestelde MVB-doelstellingen

De selectie van bedrijven waarmee het gesprek wordt aangegaan vindt plaats langs drie verschillende lijnen:

1. Bedrijven waar een potentiële negatieve impact is geïdentificeerd.

Het identificeren van daadwerkelijke en potentiële negatieve impacts is verder uitgewerkt in dit document & de due diligence beschrijving opgenomen als bijlage.

Engagement op basis van negatieve impact bevat voor het pensioenfonds vier doelstellingen:

- De negatieve impact moet worden beëindigd;
- De onderneming moet zorgen voor herstel en/of verhaal voor benadeelden;
- De onderneming moet voldoende maatregelen nemen om toekomstige incidenten te voorkomen;
- De onderneming moet transparant zijn over de genomen maatregelen.

2. Bedrijven die slecht scoren op beleid en implementatie en waarbij een verhoogde kans op toekomstige negatieve impact wordt verondersteld.

Prioritering binnen deze categorie vindt plaats op basis van onder meer omvang van het bedrijf en omvang van de maatschappelijke en financiële impact.

3. Bedrijven actief in sectoren die door onze provider in samenspraak met het pensioenfonds en andere institutionele beleggers zijn geselecteerd op basis van maatschappelijke en financiële relevantie (thematische engagement).

De engagementprovider maakt tijdsgebonden afspraken met bedrijven en monitort de voortgang. Het pensioenfonds beoordeelt een engagementtraject als succesvol als alle tijdgebonden doelen bereikt zijn. Wanneer ondernemingen niet binnen de vooraf gestelde termijn naar tevredenheid reageren op de engagementinspanningen van ons of onze provider, kan het pensioenfonds op de volgende manieren reageren:

- Samenwerking met andere beleggers aangaan/intensiveren om de dialoog meer kracht bij te zetten;

- Stemmen op bestuursvoorstellen tijdens de aandeelhoudersvergadering;
- Escalatie van de dialoog via stemmen door bijvoorbeeld te stemmen op aandeelhoudersresolutie of bestuursvoorstellen zoals bestuursbenoemingen te gebruiken om onze eis meer kracht bij te zetten;
- Uitsluiting wanneer een onderneming te weinig verandering doorvoert.

3.4.2. Het Dutch Engagement Network

Het pensioenfonds heeft in samenwerking met Pensioenfonds Horeca & Catering (PH&C) het initiatief genomen tot het opzetten het Dutch Engagement Network (DEN). Inmiddels is ook Pensioenfonds Ahold Delhaize lid. Als aanvulling op het reguliere engagementprogramma beoogt het DEN de balans tussen invloed en inspraak te optimaliseren en te engagen op onderwerpen die voor de deelnemers van de aangesloten pensioenfondsen specifiek van belang zijn. DEN is het eerste Nederlandse engagementinitiatief opgezet door pensioenfondsen.

Deelname aan DEN biedt pensioenfondsen een aantal belangrijke voordelen:

- Door samen te werken met een beperkt aantal gelijkgestemde pensioenfondsen heeft elke deelnemer veel invloed op het uit te voeren engagement beleid;
- Het is mogelijk om thematisch engagement uit te voeren wat aansluit op de door de pensioenfondsen geselecteerde MVB-doelstellingen of SDG's;
- Deelname aan DEN realiseert een leereffect voor de pensioenfondsen en vergroot de betrokkenheid van ons als pensioenfonds;
- Door samenwerking met meerdere pensioenfondsen kunnen de engagementactiviteiten kostenefficiënt worden uitgevoerd.

Het eerst gekozen thema is watergebruik en waterbeheer in de toeleveringsketen. Een maatschappelijk en financieel belangrijk thema dat speelt in veel toeleveringsketens van de bij het pensioenfonds aangesloten bedrijven. De beschikbaarheid van water staat echter op veel plekken wereldwijd onder druk door een toenemende

vraag, maar ook door klimaatverandering en watervervuiling. Het tweede thema is afval en recycling bij bedrijven. Niet alleen hebben afvalstromen een grote impact op het milieu, maar ze leiden ook tot kosten en het verlies van waardevolle grondstoffen. Ondernemingen die in staat zijn om efficiënter om te gaan met grondstoffen, door producten een langere levensduur te geven en over te stappen op circulaire businessmodellen, dragen bij aan het bereiken van de SDG's. Daarnaast zijn ze beter voorbereid op stijgende grondstofprijzen en op aankomende wet- en regelgeving.

Binnen DEN voert Achmea Investment Management het engagement uit en acteert Finance Ideas als sparring-partner en secretariaat.

3.4.3. Engagement op vastgoed

Het pensioenfonds stelt zich ten doel dat zij de duurzaamheid van haar gehele vastgoedportefeuille kan monitoren en beoordelen met de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Om dit doel te bereiken dienen alle private vastgoedfondsen waarin het pensioenfonds belegt lid te zijn van GRESB. Ook stelt het pensioenfonds zich ten doel dat in 2020 alle private vastgoedfondsen een GRESB-score behalen die hoger is dan

de GRESB-score van haar peers. Met vastgoedfondsen die dit doel niet behalen wordt de dialoog aangegaan.

Voor beursgenoteerde vastgoedfondsen heeft het pensioenfonds het initiatief genomen tot oprichting van GREEN (*Global Real Estate Engagement Network*), uiteindelijk opgericht door het adviesbureau Finance Ideas.

3.4.4. Stemmen

Pensioenfonds Detailhandel is een actief en betrokken aandeelhouder. We gaan in gesprek met ondernemingen. Daarnaast brengen we wereldwijd onze stem uit op aandeelhoudersvergaderingen en zijn open over ons stembeleid en stemgedrag. Uitgangspunt voor het stembeleid: behouden en verbeteren van langetermijnwaardecreatie voor onze deelnemers en de wereld waarin zij leven.

Het pensioenfonds gelooft dat ondernemingen die rekening houden met de impact die zij hebben op mens en milieu én die streven naar langetermijnwaardecreatie voor verschillende belanghebbenden op lange termijn presteren. Door engagement en stemmen stimuleren we verduurzaming. Daarbij sluiten we aan op de voorkeuren van onze deelnemers.

Pensioenfonds Detailhandel stemt op AVA's (Algemene Vergadering van Aandeelhouders) wereldwijd bij ondernemingen waar wij aandelen van bezitten. Dat gebeurt op honderden AVA's per jaar.

Het pensioenfonds belegt in beursgenoteerde aandelen in op-maat-gemaakte beleggingsindices. FTSE Russel heeft voor Pensioenfonds Detailhandel binnen de aandelenportefeuilles ontwikkelde en opkomende landen benchmarks gemaakt die gericht zijn op de vier SDG's waar we aan willen bijdragen. Deze indices worden passief gevolgd door onze vermogensbeheerder. Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat we actief aandeelhouderschap combineren met deze duurzame passieve methodiek van beleggen. Op die manier kunnen we ondernemingen laten merken wat belangrijk is voor ons als aandeelhouder, en zo invloed gebruiken om indirect impact te maken.

Als passieve belegger met duurzame indices zijn de instrumenten dialoog en stemmen belangrijke instrumenten om indirect een positieve impact te maken in de wereld; en negatieve impact te mitigeren, voorkomen, of op te roepen tot herstel en verhaal. Stemmen is daarom ook opgenomen in het zogenaamde due dilligence-proces van het Pensioenfonds, en hangt nauw samen met het aangaan van de dialoog, als onderdeel van actief aandeelhouderschap.

Het stembeleid van Pensioenfonds Detailhandel is op de volgende wijze opgebouwd en publiek beschikbaar op de website www.pensioenfondsdetailhandel.nl:

1. Stemprincipes: de uitgangspunten die de basis vormen van het stembeleid, gelieerd aan onze beleggingsovertuigingen en het MVB-beleid;
2. Stemrichtlijnen: de stemrichtlijnen vertalen de stemprincipes op de verschillende AVA-onderwerpen (bijvoorbeeld over bestuursaanstellingen, beloningsbeleid, kapitaalstructuur, uitgifte nieuwe aandelen, etc);
3. Beschrijving hoe het stembeleid is ingericht (governance en proces) en op welke wijze de steminstructie tot stand komt.

Shareholder resolutions

Het indienen van aandeelhoudersvoorstellen is een arbeidsintensief proces en vraagt gedegen kennis of opbouw van kennis in bepaalde jurisdicties. In principe zal het indienen van een aandeelhoudersresolutie via de engagementprovider verlopen, waar capaciteit en kennis

is. Pensioenfonds Detailhandel kan de engagementprovider vragen een resolutie in te dienen.

Securities lending

Het Pensioenfonds maakt gebruik van securities lending voor het genereren van extra rendement. De vermogensbeheerder kan bij stemmingen met grote financiële impact besluiten om aandelen terug te roepen. In ieder leencontract is bepaald dat er niet gestemd mag worden op uitgeleende stukken.

3.5. Samenwerking, beïnvloeden en stimuleren

3.5.1. Samenwerkingsinitiatieven

Via de engagementprovider is het pensioenfonds indirect al betrokken bij een zeer groot aantal samenwerkingen, initiatieven en investor statements, zoals *Climate Action 100+* en *Platform Living Wage Financials*. Het pensioenfonds sluit zich echter ook zelfstandig bij initiatieven aan. In 2022 bijvoorbeeld bij de *Net-Zero Asset Owner Alliance*, de PRI stuurgroep ter bevordering van actief aandeelhouderschap op mensenrechten *Advance*, *GREEN* en *DEN*. De initiatieven worden op de volgende criteria beoordeeld ter bepaling of ze in aanmerking komen voor directe deelname van het pensioenfonds.

- Past de samenwerking bij het doel (indirecte impact door samenwerking)?
- Past de samenwerking bij de gekozen thema's en deelnemersvoorkeuren?
- Leidt het initiatief tot kennisopbouw bij het pensioenfonds?
- Op wie is het initiatief gericht?
- De mate van inspanning benodigd om te kunnen participeren in het initiatief.
- Toegevoegde waarde Pensioenfonds Detailhandel. Mogelijke toegevoegde waarde bestaat uit *advocacy*, kennisdeling, actieve bijdrage als lid, en actieve bijdrage op strategisch niveau.
- De kosten verbonden aan het initiatief.

Grofweg zullen er twee soorten initiatieven zijn waaraan het pensioenfonds mee zal doen.

1. Breed gedragen initiatieven: het pensioenfonds sluit zich bij deze initiatieven aan om het signaaleffect van dergelijke initiatieven verder te versterken, maar het lidmaatschap heeft niet een significante additionele waarde voor het initiatief. Ook kan het pensioenfonds haar vermogensbeheerders stimuleren aan dergelijke initiatieven deel te nemen om daarmee de impact van het fonds te vergroten. Directe deelname leidt tot extra kennis waarmee beter invulling gegeven kan worden aan de countervailing power rol richting de eigen vermogensbeheerders en engagement provider.

Voorbeelden van dergelijke initiatieven en samenwerkingen zijn: PRI en VBDO.

2. Opkomende, kleinschalige initiatieven: dit zijn initiatieven waaraan het pensioenfonds een duidelijke additionele waarde kan leveren door haar lidmaatschap, ofwel omwille van het leveren van kennis en capaciteit, ofwel omwille van het van de grond krijgen van opkomende initiatieven ('founding member'). Om in aanmerking te komen voor deelname, dient het

initiatief te focussen op onderwerpen die te herleiden zijn tot de geprioriteerde SDG's van het pensioenfonds. Daarnaast wil het pensioenfonds een concrete, additionele bijdrage kunnen leveren aan het initiatief op een van de volgende manieren:

- **Advocacy** door de doelstellingen van het initiatief op actieve wijze aan de buitenwereld en specifiek de institutionele beleggingsmarkt uit te dragen. Dit door bijvoorbeeld te spreken op evenementen van het initiatief of door de doelstelling van het initiatief te delen via het netwerk en de mediakanalen van het pensioenfonds.
- **Kennis** van het pensioenfonds te delen met het initiatief om zo het initiatief te ondersteunen.
- **Deel te nemen** aan activiteiten van het initiatief die actief bedrijven aan spreken om te veranderen/verbeteren op de door het pensioenfonds geprioriteerde SDG's. Dit kan bijvoorbeeld door engagementactiviteiten of het stemmen voor shareholder resolutions.
- **Als actieve deelnemer** aan het initiatief mee

te denken over de verdere ontwikkeling van het initiatief op strategisch of tactisch niveau. Dit door bijvoorbeeld mee te doen met commissies of werkgroepen van het initiatief.

Het mede-oprichten van het Dutch Engagement Network en het *Global Real Estate Engagement Network* zijn voorbeelden van dergelijke initiatieven.

3.5.2. Ngo's

De informatie die Ngo's verstrekken kan zeer waardevol zijn voor het pensioenfonds. Hierbij wordt normaalgesproken alleen de dialoog met Ngo's wordt aangegaan als de speerpunten van deze Ngo's te relateren zijn aan de SDG's die het pensioenfonds als focusthema's heeft gedefinieerd (SDG 8, 12, 13, en 16), maar natuurlijk kan informatie van Ngo's ook waardevolle informatie buiten deze prioriteiten bevatten.

3.5.3. Dienstverleners

Het pensioenfonds gaat in gesprek met zijn dienstverleners om deze te beïnvloeden en stimuleren om het (beleggings- of bedrijfs-)beleid te verduurzamen. Op deze wijze kan het pensioenfonds haar leverage gebruiken om de beleggingsindustrie te stimuleren verder te verduurzamen.

3.6. Impactbeleggen

Een van de doelen van het MVB-beleid is om met een relatief klein gedeelte van de totale portefeuille -naast de reguliere financiële doelstelling- een maatschappelijk rendement na te streven en direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij (impact beleggen). Het pensioenfonds maakt daarbij onderscheid tussen directe impactbeleggingen en indirecte impactbeleggingen).

Het pensioenfonds hanteert voor directe impactbeleggingen de definitie van de 'Global Impact Investing Network (GIIN)': "Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement." Het pensioenfonds maakt een onderscheid tussen indirecte en directe impact.

Het pensioenfonds is van mening dat impactbeleggen bijdraagt aan de ambitie om te leren, innoveren en om de ambities t.a.v. duurzaamheid in te vullen.

Directe impact

Het pensioenfonds stelt zich ten doel om 1% van haar vermogen te alloceren naar directe impactbeleggingen in illiquide beleggingscategorieën. De SDG's die het pensioenfonds heeft geprioriteerd dienen zoveel mogelijk terug te komen in dergelijke beleggingen.

In 2021 heeft het pensioenfonds na een selectietraject besloten daartoe drie fondsbeheerders aan te stellen die elk een *private debt* fonds beheren.

- Het Polestar Circular Debt Fund verstrekt leningen aan Nederlandse ondernemingen die op de financiële markt tegen een financieringsprobleem oplopen. De bedrijven gebruiken de leningen om reeds bewezen innovatieve circulaire technieken op grotere schaal uit te rollen en zo bij te dragen aan afvalreductie, beperking in het gebruik van grondstoffen, en beperking van CO₂-uitstoot.
- Het Symbiotics Emerging Market Impact Fund is opgezet om in opkomende markten via financiële instellingen leningen te verstrekken aan MKB-bedrijven die impact maken ten aanzien van SDG's 8, 12 en 13.
- Het Tikehau SDG Lending Fund richt zich op leningen die bijdragen aan het verduurzamen van MKB-bedrijven in de Europese markt. Voorwaarde voor het verstrekken van deze leningen is dat zij aantoonbaar verduurzaming en meer verantwoorde bedrijfsvoering tot gevolg hebben.

De fondsen worden met ondersteuning van Finance Ideas gemonitord en geëvalueerd op financiële prestaties, het nakomen van de contractafspraken, en het rapporteren op de gemaakte impact. De fondsmanagers hebben zich allen gecommitteerd te voldoen aan de zogenaamde "artikel 9" eisen van de Europese financiële duurzaamheidsregelgeving SFDR (*Sustainable Finance Disclosure Regulation*). Dat betekent dat zij moeten voldoen aan de hoogste duurzaamheids- en transparantievereisten onder deze regelgeving.

Het bestuur heeft toegezegd dat zij de huidige impactbeleggingen zullen evalueren; en ook een onderzoek zullen starten naar deelnemersvoorkeuren over impact.

Deze acties komen voort uit de aanbevelingen van de Deelnemersdialoog, waar een van de aanbevelingen was dat het pensioenfonds de allocatie naar impactbeleggen zou moeten uitbreiden. In dat evaluatietraject wordt ook meegenomen of de huidige definitie en categorisatie van impact in beleggingscategorieën nog standhoudt.

Indirecte impact

Via beursgenoteerde beleggingen kan ook een bijdrage worden geleverd aan verduurzaming. Het pensioenfonds hanteert voor dergelijke beleggingen de term indirecte impact. Dan gaat het bijvoorbeeld om green bonds (groene obligaties, obligaties die worden uitgegeven om bepaalde duurzame projecten te financieren), of green revenues (omzet van ondernemingen die een groen karakter hebben). Ook zonder onze financiering zouden dergelijke projecten veelal doorgang hebben gevonden.

Het pensioenfonds heeft middels het verduurzamen van de aandelenportefeuilles en de creditportefeuille haar doelstellingen om de exposure naar green revenues te verhogen met 10% in de liquide portefeuille behaald en het pensioenfonds het doel om 5% van het belegde vermogen in obligaties te alloceren naar groene obligaties, ook behaald. De laatste doelstelling is behaald door de portefeuille voor Europese credits te verduurzamen, en een aparte Green Bond portefeuille toe te voegen. Het pensioenfonds zal bij de evaluatie rondom impact vooral het thema betaalbaar wonen onderzoeken, om te zien of het pensioenfonds daar een grotere bijdrage kan leveren, naast het aandeel betaalbare huurwoningen waar het pensioenfonds nu al via de vastgoedportefeuilles in belegt.

4. ESG Riskmanagement

4.1. OESO-richtlijnen en UNGP's

Het pensioenfonds heeft zich gecommitteerd aan de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UNGP's (*Guiding Principles on Business and Human Rights van de Verenigde Naties*). Hiermee verplicht het pensioenfonds zich tot het uitvoeren van due diligence conform de OESO-richtlijnen. De OESO-richtlijnen definiëren due diligence als: "het proces waarmee organisaties hun daadwerkelijke en potentiële negatieve impact kunnen identificeren, voorkomen en mitigeren en hierover verantwoording afleggen als een integraal onderdeel van zakelijke besluitvormings-, risico- en beheerssystemen"⁴.

Het pensioenfonds heeft uitgebreid beschreven hoe zij due diligence uitvoert, te vinden op [de website](#) en in Bijlage 3.

Het identificeren van risico's in de portefeuille wordt gedaan door het uitvoeren van diverse ESG-analyses. De meest ernstige negatieve impacts geprioriteerd op basis van:

- Ernst
- Schaal
- Onomkeerbaarheid

Ook wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen.

Wanneer ondernemingen in de beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken, gebruikt het pensioenfonds waar mogelijk haar invloed om deze impact te voorkomen en/of te mitigeren. Dit doet het pensioenfonds onder andere via engagement en/of door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Uit de risicoanalyse en prioritering volgt met welke ondernemingen engagement uitgevoerd gaat worden.

Wanneer ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt negatieve impact hebben veroorzaakt of daaraan hebben bijgedragen, verwacht het pensioenfonds dat de onderneming herstel en/of verhaal voor benadeelden biedt of daaraan bijdraagt. Het pensioenfonds zal via

dengagement of stemmen op aandeelhoudersvergaderingen oproepen tot herstel en/of verhaal.

Aangezien het pensioenfonds alleen als belegger optreedt en geen operationele of beleidsmatige verantwoordelijkheid draagt en vrijwel altijd minderheidsaandeelhouder is, is het onwaarschijnlijk dat het pensioenfonds in haar rol als belegger zelf negatieve impact veroorzaakt. Mocht die aansprakelijkheid toch bestaan dan biedt het pensioenfonds zelf herstel en/of verhaal voor benadeelden of daaraan bijdragen.

In het uiterste geval kan het pensioenfonds besluiten om te desinvesteren. Daarbij neemt het pensioenfonds ook de (potentiële) negatieve gevolgen van de desinvestering op maatschappij en milieu mee.

4.2. Financieel

Het pensioenfonds voert ook analyses uit om financieel materiele ESG-risico te monitoren en waar mogelijk en zinvol geacht te beperken. Het pensioenfonds gebruikt hiervoor bestaande producten en diensten in de markt.

4.2.1. Klimaatrisico in de strategische asset allocatie

Het pensioenfonds gebruikt consultancykantoor Mercer voor haar Strategische Asset Allocatie studie en ALM-studie. Mercer heeft een systematiek ontwikkeld die het effect van diverse klimaatscenario's op het risico-rendement profiel van diverse beleggingscategorieën in kaart brengt. Mercer heeft deze systematiek ook toegepast op de portefeuille van het pensioenfonds. Op deze wijze krijgt het pensioenfonds inzicht in het verwachte rendement onder een aantal verschillende klimaatscenario's en kan het de strategische asset allocatie daarop aanpassen.

Ook de vermogensbeheerder BlackRock neemt klimaatrisico's mee in de Capital market assumptions. Daarnaast geeft de vermogensbeheerder het pensioenfonds inzicht in de reeds bereikte CO₂-reductie van de portefeuille, door het maken van beleggingskeuzes, en de waarschijnlijke toekomstige CO₂-reductie als een gevolg van de transitie naar een koolstofarme economie.

De verschillende inzichten van deze analyses stelt het pensioenfonds in staat op het juiste niveau te sturen.

Dat kan dus zijn via wijzigingen in de SAA, maar ook door gericht engagement uit te voeren of beslissingen te nemen op benchmarkconstructie-gebied.

4.2.2. Monitoring ESG-risico's aandelen en obligaties

De ESG-overlay manager van het pensioenfonds voert een ESG-risico scan uit. Deze risicoscan wordt uitgevoerd door naar de risico's van individuele bedrijven te kijken (overzicht van de slechtst scorende bedrijven), maar ook door naar het totale ESG-risico voor het pensioenfonds op portefeuilleniveau te kijken (bijvoorbeeld de totale CO₂ exposure) ten opzichte van de totale markt.

Voor analyse van de ESG-overlay manager wordt gebruik gemaakt van MSCI-data.

De ambitie is om deze rapportage te verbeteren, waardoor er meer gedetailleerd inzicht komt en deze tevens kan dienen als monitoring van negatieve impacts zoals bedoeld onder 4.1.

4.2.3. Monitoring ESG-risico's vastgoed

Het pensioenfonds monitort de duurzaamheidsprestatie van haar vastgoedportefeuille met GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark). Deze monitoring wordt uitgevoerd door Finance Ideas.

In de illiquide portefeuille hanteert het pensioenfonds de doelstelling dat de vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB een GRESB-score dienen te hebben die minimaal gelijk is aan de score van de peer group. Het pensioenfonds heeft dit doel in 2020 behaald en voor elk van de fondsen nieuwe aandachtspunten geformuleerd. Als de scores lager zijn dan de scores van de peer group, wordt de dialoog aangegaan met het vastgoedfonds dat lager scoort.

Als er in dit geval geen sprake is van progressie, kan het pensioenfonds overgaan tot desinvesteren. In dat geval kan de commissie vermogensbeheer een advies voor desinvesteren voorleggen aan het bestuur van het pensioenfonds.

Ook kan het pensioenfonds periodiek een fysieke klimaatrisicoscan op de vastgoedportefeuille laten uitvoeren.

ren waarbij op gebouwniveau inzicht wordt verkregen op mogelijke fysiek risico in de portefeuille. Dit inzicht wordt gebruikt voor verdere engagement over verduurzaming van de portefeuille, en kan ook als inzicht dienen bij toekomstige investeringsbeslissingen. Fysieke klimaatrisico's in de vastgoedportefeuille die zijn onderzocht zijn hittestress, wateroverlast, droogte en overstroming.

In de liquide portefeuille is door het bevorderen van de oprichting van het Global Real Estate Engagement Network (GREEN) en actief lidmaatschap een ambitie van het fonds werkelijkheid geworden. Doelstelling voor de komende jaren is het internationaal laten groeien van GREEN om zo met veel invloed engagement te kunnen uitvoeren. Het pensioenfonds neemt deel in de stuurgroep.

5. Governance

Om het MVB-beleid effectief te kunnen uitvoeren, en te zorgen voor de juiste verantwoordelijkheden rondom beleidsvorming, implementatie en controle van die implementatie, is het belangrijk de organisatie van het beleggingsbeleid goed vast te leggen.

5.1 Verantwoordelijkheden

Het pensioenfonds hecht er waarde aan dat er een scheiding is tussen beleid, uitvoering en controle. Om

dit te waarborgen is er een aantal actoren die een rol op zich nemen bij de formulering van het MVB-beleid, de uitvoering van het MVB-beleid en de controle van deze uitvoering. Dit zijn het bestuur van het pensioenfonds, de commissie vermogensbeheer, het bestuursbureau, de coördinerend vermogensbeheerder van het pensioenfonds (Blackrock), de ESG overlay manager (Columbia Threadneedle Investments, CTi), de riskmanager, en de custodian. Onderstaande tabel laat de verdeling zien van de verantwoordelijkheden bij de diverse onderdelen van het MVB-beleid.

Taak	Verantwoordelijk ⁵	Advisering	Uitvoerend	Monitoring/controle
Vaststellen MVB-beleid				
Evalueren MVB-beleid	Bestuur	Comissie VB	Bestuursbureau	
Implementatie MVB-beleid				
Uitsluiten landen en bedrijven	Cie. VB*	Bureau	CTi (data Sustainability)	Custodian
SDG-integratie	Cie. VB*	Bureau	FTSE Russel	Vermogensbeheerder en ESG-overlay manager
Engagement	Bestuur	Cie. VB	CTi	Bestuursbureau
Stemmen	Bestuur	Cie. VB	CTi	Bestuursbureau
ESG risico-management (negatieve impact van de portefeuille)	Bestuur	Cie. VB	CTi (data MSCI)	Bestuursbureau
ESG risico-management (risico-rendement van de portefeuille)	Bestuur	Cie. VB	Beleggingskeuzes, in benchmarks door FTSE, overig door beleggingskeuzes managers	Bestuursbureau met hulp van analyses van Vermogensbeheerder en CTi.
Samenwerking en coalities	Bestuur	Cie. VB	Bestuursbureau	Evaluatie door bestuursbureau
Selectie, monitoring, evaluatie ESG-dienstverleners/uitvoerders	Bestuur	Cie. VB	Bestuursbureau	Evaluatie door bestuursbureau, eventueel ondersteund door externe partijen.

*Uiteindelijk is het bestuur verantwoordelijk voor alle taken van het pensioenfonds

Ook op het gebied van data probeert het pensioenfonds checks en balances in te bouwen door gebruik te maken van diverse ESG-databronnen. ESG-databronnen verschillen in methodologie en uitkomsten. Het pensioenfonds tracht daarom de meest passende ESG-databron te vinden bij haar MVB-instrumenten.

5.2 Selectie, monitoring en evaluatie

Het MVB-beleid van het pensioenfonds is op alle mandaten van toepassing. Het pensioenfonds eist bovendien van haar dienstverleners dat ze het onderwerp verantwoord beleggen op een ambitieuze, authentieke en geloofwaardige wijze integreren in hun (beleggings)proces, ook buiten de specifieke portefeuilles van het pensioenfonds. Het pensioenfonds eist van dienstverleners dat zij grofweg in lijn met het beleid en de (MVB) doelstellingen van het pensioenfonds handelen, om zo de doelstellingen gezamenlijk te realiseren.

5.2.1 Coördinerend vermogensbeheerder

Het pensioenfonds eist dat de coördinerend vermogensbeheerder invulling geeft aan het MVB-beleid van het pensioenfonds. Dit betekent primair dat de coördinerend vermogensbeheerder zorgdraagt voor de uitvoering van de mandaten van het pensioenfonds, waarin ESG-integratie binnen de custom indices is verankerd, en zorgdraagt voor de uitvoering van het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds. Ook het hanteren van de OESO-normen is vastgelegd in de contracten met de coördinerend vermogensbeheerder.

Doordat de vermogensbeheerder zeer beperkt actieve ruimte heeft om af te wijken van de custom indices, en tevens geen stem- en engagementmandaat heeft gekregen van het pensioenfonds, speelt zij geen rol in de beleggingskeuzes binnen portefeuilles en in actief aandeelhouderschap. Wel draagt de vermogensbeheerder in toenemende mate zorg voor diepgaande ESG-analyses op de portefeuille of delen ervan om het pensioenfonds zo genoeg inzichten te geven om het werk van de indexbouwer te controleren. Bovendien helpen de ESG-analyses het bestuur bij beleidsvorming.

5.2.2 Vermogensbeheerders Illiquide portefeuille

Bij de selectie van vermogensbeheerders in de illiquide portefeuille eist het pensioenfonds dat de vermogensbeheerder in toenemende mate invulling geven aan het MVB-beleid van het pensioenfonds. Dit betekent primair dat GRESB-scores en selectie van SDG's wordt meegenomen in de selectie, monitoring en evaluatie van de vastgoed vermogensbeheerders.

In de selectie van directe impactbeleggingen in de private-debt categorie is een uitgebreide impact assessment uitgevoerd, waarin is onderzocht hoe waarschijnlijk het is dat het fonds daadwerkelijke impact zal bewerkstelligen. Ook de operationele due diligence is uitbesteed aan een derde partij. De monitoring van de impactmanagers is tenslotte uitbesteed aan Finance Ideas, om zo te zorgen voor onafhankelijke controle.

Het pensioenfonds heeft een externe adviseur aangesteld, Finance Ideas, die zorg draagt voor de monitoring en evaluatie van vermogensbeheerders in de illiquide portefeuille. Het pensioenfonds ontvangt ieder kwartaal een rapportage van deze externe adviseur. ESG is een onderdeel van die rapportages, en Finance Ideas voert ook engagement uit met de managers waarover zij rapporteren.

5.2.3 Engagement- en stemprovider

Bij de selectie van de engagement- en stemprovider eist het pensioenfonds dat de engagementprovider invulling geeft aan het MVB-beleid van het pensioenfonds. Dit betekent primair dat de engagement provider engagement uitvoert conform het engagementbeleid en stembeleid van het pensioenfonds. Daarnaast verwacht het pensioenfonds dat de engagementprovider engagement uitvoert conform de thema's die het pensioenfonds heeft geprioriteerd, en hier ook in het stemproces opvolging aan geeft.

Ieder kwartaal dient de engagementprovider te rapporteren over de voortgang van de uitvoering van het engagementbeleid en de uitgebrachte stemmen. De engagementprovider wordt tenminste elke 3 jaar grondig geëvalueerd.

5.2.4 ESG overlay manager

Bij de selectie van de ESG-overlay manager eist het pensioenfonds dat die invulling geeft aan het MVB-beleid van het pensioenfonds. Dit betekent primair dat de ESG-

overlay manager zorgdraagt voor het opleveren van de lijst met uitsluitingen en het ESG-risicomanagement conform de OESO-normen. De ESG overlay manager wordt tenminste elke 3 jaar grondig geëvalueerd.

6 Rapportage en communicatie

6.1 Interactie met deelnemers

Het pensioenfonds vindt het belangrijk om de voorkeuren van deelnemers mee te wegen in het beleggingsbeleid. Het pensioenfonds voert daarom regelmatig een deelnemersonderzoek uit en past haar beleid, waar mogelijk, aan op basis van een deelnemersonderzoek. Het pensioenfonds heeft bijvoorbeeld 20 acties geformuleerd na de Deelnemersdialoog in 2024, die ze de komende jaren uitvoert.

6.2 Rapportage

6.2.1 Algemeen

Het pensioenfonds vindt het belangrijk dat deelnemers en belanghebbenden goed op de hoogte zijn van de (MVB) activiteiten van het pensioenfonds. Jaarlijks legt het pensioenfonds daarom verantwoording in het jaarverslag af aan haar deelnemers en andere belanghebbenden over de voortgang van de implementatie van haar MVB-beleid. Daarin wordt de status op de toegezegde acties toegelicht, alsook de resultaten van het klimaatactieplan, en de engagement- en stemactiviteiten.

Ook publiceert het pensioenfonds elk kwartaal een overzicht van alle beursgenoteerde beleggingen op de website.

6.2.2 Stemmen en engagement

Het pensioenfonds rapporteert op kwartaalbasis over haar stem- en engagementactiviteiten. Deze rapportages worden aangeleverd door de engagement- en stemprovider van het pensioenfonds.

Op het gebied van engagement rapporteert het pensioenfonds over de ondernemingen waarmee het pensioenfonds de dialoog is aangegaan en waarover. Daarnaast rapporteert het pensioenfonds over de resultaten van het engagement. Het pensioenfonds rapporteert over de uitgebrachte stemmen van aandeelhoudersvergaderingen.

Met betrekking tot haar stemgedrag rapporteert het pensioenfonds op kwartaalbasis over de door het pensioenfonds uitgebrachte stemmen per aandeelhoudersvergadering en per onderwerp via de stemmonitor op de website. Daarnaast rapporteert het pensioenfonds minimaal jaarlijks over haar algemene stemgedrag tijdens algemene vergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen en geeft het pensioenfonds een toelichting bij de belangrijkste stemmingen.

Bijlage 1

Thema's binnen beleggingen

Deze thema's staan centraal in onze beleggingen

Versie 2025

Pensioenfonds Detailhandel houdt in de samenstelling van haar beleggingen rekening met thema's die voor ons en voor onze deelnemers belangrijk zijn.

Hoe ondernemingen scoren op deze thema's bepaalt of en hoeveel geld we in deze bedrijven beleggen. In dit document hebben we op een rijtje gezet op welke manier die thema's meewegen in onze beleggingen en op welke thema's we bijdragen aan verbeteringen door actief als aandeelhouder in te zetten op verduurzaming.

Beleggingskeuzes per thema

Arbeidsrechten

Arbeidsrechten is een belangrijk thema in ons beleggingsbeleid. Binnen de sector detailhandel, maar ook in de keten van detailhandel, staan de arbeidsomstandigheden en rechten van werknemers voorop. We verwachten dat bedrijven waarin we beleggen vrijheid van vakbondsvorming en het recht op collectief onderhandelen onderschrijven. In deze weging nemen we het beleid van ondernemingen over gedwongen arbeid, kinderarbeid, de betaling van een leefbaar loon, en hun commitment naar een veilige werkomgeving mee. Tenslotte wegen we of bedrijven arbeidsrechten meenemen in hun risicomanagement, en in contracten opnemen dat hun leveranciers kinderarbeid moeten voorkomen.

We voeren veel gesprekken met bedrijven, de meeste gesprekken gaan over arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden. In 2022 spraken we hierover met 90 bedrijven. Voor die gesprekken hanteren wij de doelstellingen van de Verenigde Naties, de *Sustainable Development Goals*, de ILO Kernconventies, en de UN Global Compact als leidraad. We spreken ondernemingen over de uitbetaling

van leefbaar loon, het tegengaan van gedwongen arbeid, en het bevorderen van transparante rapportage over diversiteit en inclusie.

Mensenrechten

Mensenrechten worden wereldwijd nog onvoldoende beschermd en nageleefd. Ondernemingen hebben hierin een verantwoordelijkheid. Zij moeten ervoor zorgen dat in hun bedrijfsactiviteiten mensenrechten worden nageleefd.

We onderschrijven de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de *Guiding Principles on Business and Human Rights* van de Verenigde Naties, en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. We wegen in onze beleggingen mee of ondernemingen deze verklaringen hebben onderschreven. Maar het onderschrijven van richtlijnen alleen is niet genoeg: we verwachten dat ondernemingen ook actief mensenrechtenrisico's in kaart brengen, vermijden, voorkomen, en bijdragen aan oplossingen. Ondernemingen moeten bovendien toegang tot herstel en het indienen van klachten mogelijk maken. Voor de rechten van lokale bevolkingen in het bijzonder geldt dat ondernemingen beleid moeten hebben over hoe ze omgaan met landrechten. Het is belangrijk dat ondernemingen dit in al hun bedrijfsactiviteiten doorvoeren en werknemers trainingen geven over mensenrechten. Tenslotte is het belangrijk dat ze dit beleid ook aan hun leveranciers en partners communiceren en opnemen in contracten. De bovenstaande criteria wegen mee in hoeveel we in een bedrijf beleggen.

We spreken met ondernemingen over het onderwerp landrechten. Dat doen we als er zich ernstige controverses voordoen. Maar ook voordat er zich grote problemen voordoen, om bij te dragen aan het onderwerp. We zijn bijvoorbeeld een project gestart om de dialoog aan te gaan met energiebedrijven, olie- en gasbedrijven, en mijnbouwbedrijven over mensenrechten en de rechten van lokale bevolking. In die sectoren is deze thematiek zeer belangrijk. Het is belangrijk dat alle ondernemingen de rechten van de lokale bevolking respecteren en daar de geldende standaard voor volgen (FPIC).

Klimaatverandering

Pensioenfonds Detailhandel wil bijdragen aan de klimaatdoelstellingen van Parijs. Op de vier onderstaande onderwerpen neemt Pensioenfonds Detailhandel actie.

1. We maken beleggingskeuzes

Het fonds heeft reductiedoelstellingen geformuleerd en zal beleggingskeuzes maken om deze te behalen. We onderzoeken in welke bedrijven we niet langer willen beleggen, omdat deze bedrijven onvoldoende blijken te geven van transitie mogelijkheden naar een CO₂-arme bedrijfsvoering en bovendien veel klimaatrisico lopen. Ook onderzoeken we hoe we meer duurzame beleggingen kunnen doen.

2. We wenden onze invloed aan

We gebruiken onze invloed en zullen in gesprek gaan met bedrijven en ons stemgedrag gebruiken ten behoeve van de Parijs klimaatdoelstellingen.

3. We stellen onze doelstellingen ambitieus bij

Nieuwe inzichten, onderzoeksmogelijkheden en onderzoeksmethodieken vormen de input voor onze doelstellingen, die zonodig worden aangepast.

4. We zullen transparant rapporteren over onze inspanningen en resultaten

We rapporteren jaarlijks over onze CO₂-uitstoot en de voortgang op onze doelstellingen en over onze engagement- en steminspanningen- en resultaten in een andere rapportage (de 'TCFD-rapportage').

In de weging van onze beleggingen nemen we mee in hoeverre bedrijven hun gehele CO₂-uitstoot meten, en hoe hoog de uitstoot is. We beoordelen ook of bedrijven voor hun inkoop, operaties en onderaannemers de CO₂-uitstoot beoordelen en proberen terug te brengen. Ook wegen we in hoeverre bedrijven omzet halen uit sectoren, producten en diensten die we *groen* noemen: bijvoorbeeld hernieuwbare energie, of het produceren van energiezuinig vervoer.

We voeren gesprekken met bedrijven over de klimaattransitie, bij deze gesprekken richten we ons ook op de grootste uitstoters ter wereld. We spreken met ondernemingen over het uitfasen van kolen, en met scheepvaartbedrijven over hun uitstoot. Dit doen we in internationale samenwerkingsverbanden, zodat onze boodschap meer kracht krijgt. We roepen in deze sa-

menwerkingen ook overheden op om werk te maken van klimaatbeleid, in lijn met de Parijsdoelstellingen.

Olie en gas

De financiële sector alleen kan de klimaatcrisis niet oplossen. Bedrijven (ook die in de olie- en gassector) moeten ambitieuze doelstellingen stellen en relevante transitieplannen implementeren. Bovendien moeten ze ervoor zorgen dat hun acties aansluiten bij een snelle en rechtvaardige transitie. Er zijn ook technologische ontwikkelingen nodig over de hele breedte van de wereldeconomie, inclusief de ontwikkeling en opschaling van alternatieve, koolstofarme en/of koolstofvrije energie. En dit alles moet gebeuren met respect voor het delicate evenwicht tussen het aanbod van fossiele brandstoffen aan de ene kant en de maatschappelijke vraag naar betaalbare en betrouwbare energie aan de andere kant.

De olie- en gasindustrie zijn sectoren waar klimaat- en natuurschade direct en indirect ontstaat, bijvoorbeeld door CO₂-uitstoot, maar ook door de manier van aanboeren van deze energiebronnen.

In de samenstelling van onze portefeuille wegen we mee of bedrijven in deze sectoren beleid hebben ontwikkeld voor het ontmantelen van mijnen of plantages, en ook een analyse uitvoeren voordat ze tot daadwerkelijke ontmanteling overgaan. De criteria die we meten op het gebied van mensenrechten, landrechten, watergebruik en andere thema's zijn in deze sector van groot belang.

We gaan in gesprek met olie- en gasbedrijven en onze vermogensbeheerder en engagementprovider over die verwachtingen. We bespreken twee keer per jaar een lijst met ondernemingen die onvoldoende vorderingen maken op het gebied van de klimaattransitie en te weinig ambitie tentoon spreiden, om zo de vinger aan de pols te houden voor eventuele verdere escalatie. We vragen bijvoorbeeld naar absolute en intensiteit-georiënteerde uitstootdoelstellingen die op wetenschap zijn gebaseerd. We voeren ook engagement op lobby-activiteiten van bedrijven, die in lijn moeten zijn met klimaatdoelstellingen. Ook in ons stembeleid integreren we klimaatovertuigingen: we stemmen voor klimaatresoluties, waar nodig tegen reguliere managementvoorstellen als engagement te weinig effect heeft, en gebruiken het indienen van in op het gebied van klimaat als onderdeel van ons stembeleid.

Kolen

Het verbranden van thermische kool is de grootste individuele bijdrager aan door de mens-gecreëerde temperatuurstijging op de wereld. Ongeveer een derde van de stijging van de temperatuur sinds de pre-industriële tijd kan worden toegeschreven aan kolen. Pensioenfonds Detailhandel neemt de volgende stelling in over kolen.

- Behalve kolencentrales die momenteel in aanbouw zijn, mogen er geen thermische kolencentrales meer worden gefinancierd, verzekerd, gebouwd, ontwikkeld en gepland.
- Onmiddellijke annulering van alle nieuwe thermische kolenprojecten, inclusief thermische kolencentrales, kolenmijnen en gerelateerde infrastructuur die zich in de pre-constructiefase bevinden.
- Onmiddellijke annulering van alle nieuwe thermische kolenprojecten, inclusief thermische kolencentrales, kolenmijnen en gerelateerde infrastructuur die zich in de pre-constructiefase bevinden.

Onze engagementprovider spreekt met bedrijven over het uitfasen van kolen. Dit project spreekt met bedrijven die kolen mijnen en energiebedrijven met een grote link naar kolen. We spreken ook met banken over hun klimaatstrategieën, waarbij wij er bij hen op aandringen om klanten aan te moedigen en ervoor te zorgen dat zij op het Parijs klimaatakkoord afgestemde plannen voor uitfasering van kolen ontwikkelen.

Corruptie

Voor het goed functioneren van de democratie en de markt is het tegengaan van corruptie essentieel. Pensioenfonds Detailhandel focust in haar MVB-beleid in het bijzonder op *Sustainable Development Goal 16*: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

Pensioenfonds Detailhandel heeft een gedragscode waarin onderwerpen als transparantie, belangenconflicten en integriteit centraal staan. Ondernemingen waarin we beleggen worden getoetst op hun anti-corruptie beleid, transparantie over lobbyactiviteiten, en op welke wijze ondernemingen bij eigen bedrijfsactiviteiten, maar ook bij hun toeleveranciers anti-corruptie maatregelen toetsen. Hoe goed ze deze toets doorstaan, bepaalt samen met de andere thema's hoeveel we in de onderneming beleggen.

In onze stemprincipes hebben we transparantie en anti-corruptie expliciet opgenomen. We vinden dat ondernemingen transparant moeten zijn over wat ze doen en waar hun belangen liggen. We steunen voorstellen die de politieke acties van een onderneming (lobby, lidmaatschap van organisaties, politieke belangen en politieke bijdragen) transparant maken. Waar mogelijk stemmen we tegen acties die tegen de langetermijnwaarde van ons als universeel eigenaar en tegen de belangen van onze deelnemers indruisen. Bijvoorbeeld bij lobbyactiviteiten van ondernemingen die tegen de afspraken van het Klimaatakkoord van Parijs indruisen.

Diversiteit en inclusie

Diversiteit en inclusie zijn belangrijke waarden die organisaties in hun gehele bedrijfsvoering moeten doorvoeren. Zo is diversiteit onder werknemers de basis voor een inclusieve bedrijfscultuur, waar iedereen welkom is, zichzelf kan zijn en zich gehoord en gezien voelt. Pensioenfonds Detailhandel streeft naar diversiteit en inclusie in de eigen organisatie en in de beleggingsorganisatie.

We wegen binnen onze beleggingen mee of ondernemingen expliciet anti-discriminatie in hun eigen bedrijfsbeleid en in het beleid op uitbesteding hebben opgenomen en hebben gecommuniceerd. Bovendien wordt getoetst in hoeverre de factoren etnisch-culturele achtergrond, nationaliteit, gender, leeftijd, seksuele oriëntatie, en (arbeids-)beperking zijn genoemd.

We zijn in gesprek met ondernemingen over diversiteit en inclusie. We hebben stembeleid ontwikkeld om tegen benoemingen te stemmen van bestuurders als deze niet bijdragen aan een evenwichtige man-vrouw verhouding. Naast man-vrouw verhouding spreken we met ondernemingen over het vergroten van de diversiteit van het gehele werknemersbestand. Dit gaat verder dan alleen gender, en heeft ook betrekking op het tegengaan van racisme en de bevordering van een inclusieve organisatie. We verwachten van ondernemingen transparantie over de samenstelling van het personeelsbestand en loongelijkheid. In het geval van loongelijkheid, dienen ondernemingen doelen en tijdlijnen voor verbetering vast te stellen.

Gezondheid

Elke werknemer heeft recht op een veilige werkomgeving. We scoren ondernemingen waarin we beleggen op

criteria op het gebied van werkveiligheid. Het gaat hierbij om het intern beleid van ondernemingen, en ook hoe ondernemingen veiligheid op de werkplek in hun inkoopbeleid hebben vastgelegd.

De Covid-pandemie heeft ons doen inzien hoe de wereld geraakt kan worden door een wereldwijde ziekte-uitbraak. Daarom gaan we in gesprek met bedrijven over het gevaar van antibioticaresistentie. Toenemende antibioticaresistentie bemoeilijkt de effectieve bestrijding van toekomstige infectieziekten. Dit verhoogt ook het risico op mogelijke toekomstige pandemieën.

Natuur

De natuur is ons natuurlijk kapitaal: het is de basis voor het leven op aarde. Schoon drinkwater en watervoorzieningen zijn essentieel voor het functioneren van onze samenleving, omgeving, en economie. Dit kapitaal staat zwaar onder druk. Binnen onze beleggingskeuzes en de weging van onze beleggingen nemen we daarom het thema natuur expliciet mee. We leggen onze focus op *Sustainable Development Goal 12: Verantwoorde consumptie en productie*.

Ondernemingen die opereren in natuurgebieden moeten specifieke doelen opstellen om biodiversiteitsimpact te adresseren. We scoren of bedrijven een doelstelling hebben om *net-positive* bij te dragen aan biodiversiteit, of ten minste de negatieve impact compenseren. Ook nemen we mee of ondernemingen in hun aankoopbeleid biodiversiteitsrisico's integreren. We verwachten dat ondernemingen open zijn over de wijze waarop ze dit doorvoeren in contracten met leveranciers, en bij nieuwe en bestaande projecten.

We gaan het gesprek aan met ondernemingen over biodiversiteit, bijvoorbeeld over het terugdringen van het gebruik van plastic. En de risico's die er in de agrarische sector zijn voor de biodiversiteit, bijvoorbeeld bijensterfte en het gebruik van pesticiden. Ook spreken we bedrijven over het voorkomen van natuurrampen, zoals energiebedrijven en hun aandeel om bosbranden te voorkomen.

Water

Water is een basisbehoefte. De manier waarop ondernemingen omgaan met water is daarom een belangrijke randvoorwaarde en maatschappelijk zeer relevant. De

beschikbaarheid van water staat wereldwijd onder druk door klimaatverandering, watervervuiling en een toenemende vraag.

Water speelt nu en in de toekomst een belangrijke rol in diverse toeleveringsketens. Op het gebied van de teelt van katoen bijvoorbeeld, zo is er 8.000 liter water nodig voor de productie van een spijkerbroek.

Voor de weging in onze beleggingen wegen we de *groene omzet* van een onderneming mee. Ondernemingen die hoog scoren op hun duurzame omgang met water worden hoger beoordeeld, omdat ze bijdragen aan duurzame infrastructuur, zuinig omgaan met water, of aansporen tot hergebruik. Ondernemingen die opereren in waterschaarse regio's moeten erkennen dat hun bedrijfsactiviteiten invloed hebben op de watervoorziening in betreffende regio en dit meenemen in hun rapportage. Die beoordeling bepaalt de weging van onze beleggingen.

We nemen het onderwerp water niet alleen mee in onze beleggingskeuzes. Pensioenfonds Detailhandel pakt het onderwerp ook actief aan. Om meer aandacht te besteden aan Sustainable Development Goal 12: Verantwoorde productie en consumptie hebben we een samenwerking opgezet in Nederland: *het Dutch Engagement Network (DEN)*. We beogen dat ondernemingen waarin we beleggen en waarin waterrisico volgens het *CDP een factor is*, doelstellingen hebben op het gebied van watermanagement, dit monitoren in de eigen bedrijfsactiviteiten en de keten, en concrete stappen zetten om waterverbruik te verminderen. Ook vragen we ze samenwerkingen op te zoeken en transparant te zijn over de voortgang.

Wapens

Wapens kunnen een bijdrage leveren aan de door ons geprioriteerde *Sustainable Development Goal 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten*, maar er zit ook een keerzijde aan. Wapens kunnen een bedreiging vormen voor dit doel. Pensioenfonds Detailhandel sluit controversiële wapens uit.

Ook kunnen we stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. We hebben een voorstel gesteund waarin een onderneming werd opgeroepen beter onderzoek te doen naar mogelijke mensenrechtenschendingen, en welke links er waren naar de controversiële wapenindustrie.

Voeding

Landbouw- en voedselproductiebedrijven zijn van groot belang voor onze samenleving, maar er zijn grote risico's op het gebied van mensenrechtenschendingen, landrechten, arbeidsrechten, natuur, klimaat en overgewicht. Hoeveel we in deze bedrijven beleggen wordt mede bepaald door hun beleid op arbeids- en mensenrechten, transparantie en doelstellingen rondom CO₂-uitstoot, en omgang met water.

We spreken met ondernemingen in de voedingsindustrie. We spreken met hen over de ontbossing van de Amazone, het duurzaam gebruik van water, en waren via onze uitvoerder betrokken bij het vergroten van bewustwording rondom antimicrobiële resistentie. Ook waren we via onze uitvoerder actief bij FAIRR, een samenwerkingsverband dat is opgericht om meer duurzame voedingsmiddelen te ontwikkelen.

Vastgoed

Pensioenfonds Detailhandel belegt in vastgoed via participatie in vastgoedfondsen of via beursgenoteerde aandelen in vastgoedfondsen. Tijdens het bouwen van vastgoedobjecten, maar ook nadat de gebouwen in gebruik zijn genomen, zijn natuur-, milieu-, arbeids- en woonomstandigheden van groot belang.

Pensioenfonds Detailhandel gaat het gesprek aan met vastgoedmanagers, om de verduurzaming van vastgoed waarin we beleggen te bevorderen. Vastgoed is wereldwijd verantwoordelijk voor 30-40% van de CO₂-uitstoot en loopt significante klimaatrisico's. Daarom zijn we bij het *Global Real Estate Engagement Network* (GREEN) aangesloten om onze invloed aan te wenden en vastgoedmanagers acties te laten ondernemen die aansluiten bij het Klimaatakkoord van Parijs. Via GREEN vragen we om ambitieuze, tijdsgebonden ontwikkel- en transformatieplannen. We sporen vastgoedmanagers al enkele jaren aan zich aan te sluiten bij GRESB, of te zorgen voor certificaten van bijvoorbeeld BREEAM, CASBEE, en LEED. Dat geeft ons informatie over meer dan CO₂-uitstoot alleen: ook werkomstandigheden, het gebruik van duurzame materialen en het verantwoord gebruik van materialen, bijvoorbeeld door recycling en transformatie van gebouwen, zijn daarin belangrijk.

Mijnbouw

Gemijnde grondstoffen zijn essentieel voor het behalen van de klimaatdoelstellingen van Parijs. Voor het ontwikkelen van schonere energiebronnen zijn bijvoorbeeld batterijen nodig. Dat stelt de wereld ook voor een probleem. Zeer grove schendingen, controverses en impact op het gebied van mensenrechten, veiligheid en de natuur komen veelvuldig voor in de mijnbouw. Daarom wegen we of bedrijven beleid hebben op het prudent gebruik van natuurlijk gemijnde materialen en zorgen voor maximaal hergebruik of recycling. Hetzelfde geldt voor watergebruik in waterschaarse regio's.

We verwachten van ondernemingen dat ze met stakeholders in gesprek gaan over watergebruik. Bedrijven in de mijnbouwsector moeten mensenrechten-, veiligheids-, en natuurrisico's in kaart brengen en mitigeren. Ook in deze sector wegen we mee of ondernemingen anticorruptie maatregelen nemen en verantwoord belastingbeleid volgen. We steunen het investeerderscollectief dat is opgericht om grote ongelukken met dammen tegen te gaan in de mijnbouw. We zijn ook lid van de investeerderssamenwerking *Advance* van de *Principles of Responsible Investment*. De samenwerking richt zich op het bevorderen van mensenrechten in de mijnbouwsector.

Dierenwelzijn

Ook het thema dierenwelzijn bepaalt de weging van ondernemingen in onze SDG-beleggingen. We wegen of ondernemingen die invloed hebben op dit thema in hun beleid, principes, of vereisten voor toeleveranciers, dierenwelzijn hebben opgenomen. Dit criterium is van belang voor de visserij, de voedselindustrie, de handel en detailhandel, restaurantketens, de farmaceutische industrie en de biotechnologische industrie.

Natuurlijk is het alleen met dit criterium lastig om goed te wegen of dierenwelzijn afdoende wordt geborgd, daarom worden ook gesprekken gevoerd over dierenwelzijn. Dat doen we onder meer in de sectoren landbouw en visserij. We spreken bijvoorbeeld over biodiversiteit met agrarische bedrijven, over de problemen rondom ontbossing door de rundvleessector, met grote gevolgen voor de biodiversiteit en dieren in het Amazonegebied. Ook voeren we gesprekken binnen internationale samenwerkingsverbanden over een meer duurzame eiwitproductie.

Overwegingen om in staatsobligaties van landen te beleggen

Voor het beleggen in staatsobligaties van opkomende landen hebben we een raamwerk opgesteld dat bepaalt of, en in welke mate, we in staatspapier van specifieke landen willen beleggen.

We beleggen in deze portefeuilles niet in landen die volgens Freedom House als ondemocratisch worden bestempeld. We beleggen tevens niet in landen die tot de 20% slechtst scorende landen op de onderstaande overwegingen scoren. De score van de andere 80% van de landen, bepaalt de mate waarin we in deze landen willen beleggen. In goed scorende landen beleggen we meer, relatieve achterblijvers krijgen een kleiner aandeel in deze portefeuilles.

Het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel

Het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel wordt bepaald door de beleggingsbeginselen van het bestuur. Het pensioenfonds heeft hierin vastgelegd welke overtuigingen de beleggingen vormgeven.

Voor de omgang met thema's die in de samenleving spelen, is het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)-beleid de leidraad. Daarin is vastgelegd hoe Pensioenfonds Detailhandel het MVB-beleid heeft ingericht, welke doelstellingen we hebben, en welke partijen voor ons het beleid uitvoeren.

In een beperkt aantal sectoren belegt Pensioenfonds Detailhandel niet: die sluiten we uit.

SDG 8 Eerlijk werk en economische groei	Een gezonde en gedegen arbeidsmarkt is belangrijk voor de ontwikkeling van bewoners in een land, en voor de ontwikkeling van de economie in een land. Daarom vindt Pensioenfonds Detailhandel het belangrijk dat landen bijdragen aan SDG 8, waarmee een duurzame, gestage, inclusieve en verantwoorde economische groei, volle en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voorop staan. Pensioenfonds Detailhandel neemt in de bouw van deze benchmarks gegevens mee over de werkgelegenheid en de arbeidsrelaties in een land en hoeveel transparantie er is rondom economische relaties, wat investeringen kan bevorderen, en daarmee economische groei.
SDG 12 Verantwoorde consumptie en productie	Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat natuurlijke hulpbronnen of publieke goederen prudent en efficiënt gebruikt worden en er voorzichtig omgegaan wordt met chemische en giftige stoffen om negatieve impact van bedrijfsvoering of productie op het land, de lucht, het water en belanghebbenden te voorkomen. Het pensioenfonds neemt daarom in deze benchmarks informatie mee over watergebruik, gebruik van chemische middelen, omgang met natuurlijke hulpbronnen en uitstoot van broeikasgassen in een land.
SDG 13 Klimaatactie	Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat klimaatverandering een groot risico is voor onze wereld, en ook voor de portefeuille van het pensioenfonds. Daarom steunen we het Parijs klimaatakkoord. We nemen in deze benchmarks daarom de hoogte van de broeikasuitstoot, de hoogte van het gebruik van fossiele brandstoffen in relatie tot de consumptie in een land, en klimaatrisico's, bijvoorbeeld als gevolg van fysiek risico van een land, mee.
SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten	Voor de ontwikkeling van landen is het belangrijk dat er vrede en een goedwerkend rechtssysteem is, dat beschikbaar is voor alle partijen in een land, en dat de publieke instituten effectief zijn en verantwoording afleggen. Bovendien is het belangrijk dat de economie in een land zich stabiel en zonder corruptie kan ontwikkelen. We nemen daarom misdaadgerelateerde en oorlogsgelateerde cijfers, corruptiecijfers, gegevens over de effectiviteit van de overheid, politieke stabiliteit, en de kwaliteit van wet- en regelgeving mee. Bovendien beleggen we niet in landen die ondemocratisch zijn. Dat druist in tegen de doelstellingen van SDG 16.

In alle andere sectoren maakt Pensioenfonds Detailhandel beleggingskeuzes. De beleggingskeuzes zijn gebaseerd op de *Sustainable Development Goals* waar Pensioenfonds Detailhandel op focust. Dat zijn:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaatactie
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Deze SDG's houden nauw verband met de toeleveringsketen binnen de (detail-)handel. We sluiten hierbij aan op internationale richtlijnen. Onze deelnemers bepalen de waarden (*wat vinden we belangrijk*), en de richtlijnen bepalen onze normen (*waar willen we ons aan houden*).

We hebben voor die vier SDG's criteria vastgesteld. We scoren elke onderneming op die criteria. Deze score bepaalt of we veel, weinig, of helemaal niet in die onderneming beleggen. Bedrijven die goed op deze criteria scoren krijgen relatief meer gewicht in de portefeuilles (daar gaan we meer in beleggen), en bedrijven die slecht scoren krijgen minder gewicht (daar beleggen we minder of niet in).

De beleggingskeuzes die we maken in aandelen, leningen en andere beleggingscategorieën staan niet op zichzelf. We onderzoeken welke onderwerpen belangrijk zijn om aan te pakken binnen onze beleggingen. Als we eenmaal belegd zijn in ondernemingen, gebruiken we onze invloed om verandering door te voeren bij die ondernemingen. We zijn als aandeelhouder op een groot aantal thema's actief. Dat betekent dat we met ondernemingen waarin we beleggen in gesprek gaan over verduurzaming en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

We spraken in 2023 met rond de 500 ondernemingen in 45 landen. Ook in die gesprekken zijn de vier SDG's leidend.

Bijlage 2

Stembeleid

Pensioenfonds

Detailhandel

Versie oktober 2023

De rol van het stembeleid in het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel

Pensioenfonds Detailhandel is een actief en betrokken aandeelhouder. We gaan in gesprek met ondernemingen. Daarnaast brengen we wereldwijd onze stem uit op aandeelhoudersvergaderingen en zijn open over ons stembeleid en stemgedrag. Uitgangspunt voor het stembeleid: behouden en verbeteren van langetermijnwaardecreatie voor onze deelnemers en de wereld waarin zij leven.

Het pensioenfonds gelooft dat ondernemingen die rekening houden met de impact die zij hebben op mens en milieu én die streven naar langetermijnwaardecreatie voor verschillende belanghebbenden op lange termijn beter renderen. Door engagement en stemmen stimuleren we verduurzaming. Daarbij sluiten we aan op de voorkeuren van onze deelnemers.

Pensioenfonds Detailhandel stemt op AVA's (Algemene Vergadering van Aandeelhouders) wereldwijd bij ondernemingen waar wij aandelen van bezitten. Dat gebeurt op honderden AVA's per jaar.

Het pensioenfonds belegt in beursgenoteerde aandelen in op-maat-gemaakte beleggingsindices. FTSE Russell heeft voor Pensioenfonds Detailhandel binnen de aandelenportefeuilles ontwikkelde en opkomende landen benchmarks gemaakt die gericht zijn op de vier SDG's waar we aan willen bijdragen. Deze indices worden passief gevolgd door onze vermogensbeheerder. Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat we actief aandeelhouderschap combineren met deze duurzame passieve methodiek van beleggen. Op die manier kunnen we ondernemingen laten merken wat belangrijk is voor ons als aandeelhouder, en zo invloed gebruiken om indirect impact te maken.

Als passieve belegger met duurzame indices zijn de instrumenten dialoog en stemmen belangrijke instrumenten om indirect een positieve impact te maken in de wereld; en negatieve impact te mitigeren, voorkomen, of op te roepen tot herstel en verhaal. Stemmen is daarom ook opgenomen in het zogenaamde due diligence-proces van het Pensioenfonds, en hangt nauw samen met het aangaan van de dialoog, als onderdeel van actief aandeelhouderschap.

Het stembeleid van Pensioenfonds Detailhandel is op de volgende wijze opgebouwd:

1. Stemprincipes: de uitgangspunten die de basis vormen van het stembeleid, gelieerd aan onze beleggingsovertuigingen en het MVB-beleid;
2. Stemrichtlijnen: de stemrichtlijnen vertalen de stemprincipes op de verschillende AVA-onderwerpen (bijvoorbeeld over bestuursaanstellingen, beloningsbeleid, kapitaalstructuur, uitgifte nieuwe aandelen, etc)
3. Beschrijving hoe het stembeleid is ingericht (governance en proces) en op welke wijze de steminstructie tot stand komt.

1. Stemprincipes van Pensioenfonds Detailhandel

Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat het goed-functioneren van een bestuur essentieel is voor het beschermen van aandeelhouderswaarde, en voor het creëren van waarde voor andere belanghebbenden, zoals werknemers.

De stemprincipes van Pensioenfonds Detailhandel komen overeen met onze beleggingsbeginselen. Ons stembeleid sluit aan bij de normen en waarden van onze deelnemers, is in lijn is met internationale richtlijnen, en tenslotte, bevordert langetermijnwaardecreatie en vermindert down-side risk.

De beleggingsovertuigingen dienen als basis voor het strategisch beheer van de beleggingsportefeuille en de inrichting van de beleggingsorganisatie. Ze dienen ook als basis voor ons Maatschappelijke Verantwoord Beleggen (MVB-)beleid.

Twee beleggingsovertuigingen verwijzen expliciet naar het integreren van MVB in het beleggingsproces. Dat zijn Beleggingsovertuiging 8: Het beleid op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen van Pensioenfonds Detailhandel sluit aan bij de normen en waarden van de deelnemers van het fonds. En Beleggingsovertuiging 9: Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat het integreren van ESG-factoren bijdraagt aan langetermijnwaardecreatie.

De onderstaande stemprincipes worden vertaald in stemrichtlijnen – en tenslotte tot uitvoering gebracht in de steminstructie.

Principes over het belang van stemmen binnen het MVB-beleid van Pensioenfonds Detailhandel.

- Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat het inzetten van het instrument stemmen op aandeelhoudersvergaderingen kan bijdragen aan langetermijnwaardecreatie. Daarom leggen we in onze stemprincipes de nadruk op systemische duurzaamheidsvraagstukken, hebben we oog voor publieke en gemeenschappelijke belangen, en zoeken we naar het maximaliseren van rendementen en waarde voor onze deelnemers. Dat betekent dat ons stembeleid niet de korte-termijn belangen van individuele ondernemingen alleen reflecteert. Ook omdat het langetermijnbelang van ondernemingen in de meeste gevallen overeen zou moeten komen met het belang van onze deelnemers.
- Bij het beoordelen van agendaonderwerpen neemt Pensioenfonds Detailhandel waar mogelijk niet alleen het beschermen van aandeelhouderswaarde mee, maar ook de impact op belanghebbenden, zoals werknemers, omwonenden of andere rechthebbenden.
- Het pensioenfonds hanteert als uitgangspunt dat stemmen en het aangaan van de dialoog hand in hand gaan. Dat betekent dat met stemmen een dialoog kracht bij kan worden gezet, en we bij tegenstemmen op managementvoorstellen de onderneming informeren over de reden van die tegenstem. Het betekent ook dat we hebben opgenomen op welke wijze stemmen kan worden ingezet ter escalatie bij onvoldoende voortgang in de dialoog.

Principes over goed bestuur (good governance) bij ondernemingen

Pensioenfonds Detailhandel stemt voor:

- Een slagvaardig bestuur en managementteam.
- De juiste controle en verantwoording in de managementstructuur ('checks and balances').
- Effectieve systemen voor de interne beheersing en het risicobeheer van alle belangrijke zaken (milieu, maatschappij, governance).
- Een cultuur van transparantie en verantwoordelijkheid die is gebaseerd op een bedrijfsethiek die aansluit bij de normen en waarden van het pensioenfonds.
- Een beloningsbeleid dat langetermijnwaardecreatie beloont; en geen perverse of kortermijn prikkels geeft.
- Stimuleren van de bescherming van de rechten en belangen van alle aandeelhouders, waarin ook minderheidsaandeelhouders afdoende gehoord worden

Principes over thematische onderwerpen binnen het stembeleid

Het MVB-beleid van Pensioenfonds Detailhandel richt zich op de bijdrage aan een viertal gekozen Sustainable Development Goals (SDG's), SDG 8, 12, 13 en 16. In de inrichting van het stembeleid komen deze SDG's met nadruk terug. Dat zijn:

SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

SDG 13: Klimaatactie

SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Daarom zijn de volgende principes op het gebied van onze thematische prioriteiten opgesteld:

- **SDG 8 Waardig werk en economische groei:** Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk dat ondernemingen goed werkgeverschap betrachten. Dat betekent dat wij resoluties steunen die ondernemingen vraagt arbeidsrechten - zoals vrijheid

van vakbondsvorming en collectief onderhandelen - te onderschrijven en uitoefening mogelijk te maken, en waardig werk te bevorderen in lijn met de ILO kernconventies - zoals het uitbetalen van een leefbaar loon.

- **SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten:**

Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gecommitteerd aan de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen, en de Guiding Principles on Business and Human Rights van de Verenigde Naties (UNGP's). Gegeven deze commitments steunen wij voorstellen die het beleid en beleidsvoering meer in lijn brengen met internationale mensenrechtenstandaarden.

- **SDG 13 Klimaatactie:**

Pensioenfonds Detailhandel gelooft dat klimaatverandering een groot risico is voor onze wereld, die van onze deelnemers, maar ook voor onze portefeuille. Daarom steunen wij de doelen van het klimaatakkoord van Parijs. Ook erkennen we dat de klimaattransitie naar een CO₂-neutrale economie risicovol is voor onze portefeuille en de belangen van onze deelnemers, als deze transitie ongeordend verloopt. We zullen VOOR klimaatresoluties stemmen die ondernemingen vragen zich aan de Parijsdoelstellingen te committeren, en hun bedrijfsvoering daarop aan te passen.

- **SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten:**

We vinden het belangrijk dat ondernemingen transparant zijn over wat ze doen en waar hun belangen liggen. We zullen voorstellen steunen die de politieke acties van een onderneming (lobby, lidmaatschap van organisaties, politieke belangen en politieke bijdragen) transparant maken, en stemmen waar mogelijk tegen acties die tegen de langetermijnwaarde van ons als universeel eigenaar en tegen de belangen van onze deelnemers indruist, bijvoorbeeld als er wordt gelobbyd op een manier die tegen de afspraken van het Klimaatakkoord van Parijs indruist.

- **SDG 12 Verantwoorde Consumptie en productie:**

We geloven dat bij het gebruikmaken van natuurlijke hulpbronnen of publieke goederen ondernemingen rekenschap en verantwoording af moeten leggen. We steunen resoluties die vragen om helderheid van gebruikte natuurlijke hulpbronnen, of die oproepen tot het prudent en efficiënt gebruik van hulpbronnen.

- **SDG 12 Verantwoorde Consumptie en productie:**

Ondernemingen dienen bewust te zijn van mogelijk negatieve impact die hun bedrijfsvoering of productie heeft op het land, de lucht en het water en belanghebbenden, bijvoorbeeld in het geval van gebruikmaking van chemische of giftige stoffen of antibiotica. We zullen resoluties steunen die oproepen tot meer transparantie en verantwoorde omgang van schadelijke stoffen.

- **SDG 16 Vrede, justitie en sterke publieke diensten:**

We ondersteunen resoluties die oproepen tot transparantie rondom milieu- en sociale problemen, als we geloven dat die transparantie kan leiden tot betere resultaten en bestuursbetrokkenheid op het onderwerp, de markt een signaal geeft over hoe goed de onderneming presteert op deze onderwerpen, en een mogelijke invloed kan hebben op de bestuurssamenstelling van een onderneming.

2. Stemrichtlijnen van Pensioenfonds Detailhandel

Bovenstaande stemprincipes monden uit in stemrichtlijnen van Pensioenfonds Detailhandel. Deze stemrichtlijnen zijn opgesteld door onze stemuitvoerder, Columbia Threadneedle, die tevens zorgdraagt voor de uitvoering van het stembeleid. Pensioenfonds Detailhandel heeft deze richtlijnen overgenomen. De stemrichtlijnen van Columbia Threadneedle hebben wij gepubliceerd op onze website.

Op een beperkt aantal onderdelen stemmen wij anders dan de richtlijnen van Columbia Threadneedle. Die zijn opgenomen in het volgende hoofdstuk. Ook wordt daar besproken op welke wijze het stemproces is ingericht.

3. Proces en uitgangspunten bij de stemuitvoering

3.1 Algemene uitgangspunten stemuitvoering:

Uitgangspunten uitvoering:

- De stemuitvoering wordt zoveel mogelijk door onze responsible engagement overlay-manager gedaan. De stemuitvoering kan worden uitbesteed doordat Pensioenfonds Detailhandel heldere stemprincipes definieert en stemrichtlijnen vastlegt.
- Het Pensioenfonds zet zich in om in alle jurisdicties te stemmen. Dat betekent dat het regelmatig toetst bij de custodian welke administratieve handelingen daarvoor nodig zijn.
- Het Pensioenfonds vindt het belangrijk rekenschap te geven over het stembeleid en transparantie te betrachten en publiceert daarom alle stemmen en geeft jaarlijks een overzicht van de resultaten van het stembeleid.
- Met stemmen geven we een signaal af naar de onderneming waarin we beleggen. Wanneer we een tegenstem uitvoeren (een stem tegen het advies van het bestuur in) deelt de Responsible Engagement Overlay-manager een toelichting met het bestuur van de onderneming en maken we deze stemmen ook openbaar.
- Er is sec lending-beleid van toepassing op de aandelenportefeuilles, waarin onder ander is meegenomen dat er niet gestemd mag worden op uitgeleende stukken.

Evaluatie op uitvoering:

- Het bestuursbureau van het Pensioenfonds evalueert jaarlijks de uitvoering door Columbia Threadneedle.
- Daarbij wordt er met name aandacht besteed aan het verder ontwikkelen en vastleggen van Pensioenfonds Detailhandel-specifiek stembeleid, om zo de uitvoering bij Columbia Threadneedle te laten aansluiten bij de stemprincipes van het pensioenfonds.

3.2 Omgang met aandeelhoudersresoluties:

Op een beperkt aantal agenda-items zal Pensioenfonds Detailhandel het advies van Columbia Threadneedle voorafgaand aan de stemming toetsen, en eventueel de instructie aanpassen. Met name agendapunten ingediend door aandeelhouders (aandeelhoudersresoluties) agenderen vaak belangrijke, in-het-oog springende en zorgvuldiger te beoordelen voorstellen.

In het beoordelen zullen de eigen stemprincipes als uitgangspunt worden genomen. Daarnaast nemen we in de beoordeling het advies en analyse van Columbia Threadneedle mee. De eigenlijke beoordeling gebeurt op belangrijke agenda-items door het Pensioenfonds zelf, in samenspraak met Columbia Threadneedle.

Belangrijke agenda-items worden gedefinieerd als:

- Controversiële agendapunten of agendapunten waar de uitkomst van de stemming ongewis is maar belangrijk;
- Groot belang van het onderwerp en/of een groot belang op de door ons gekozen SDG's;
- Veel maatschappelijke aandacht voor het onderwerp, de AVA of de onderneming;
- In het geval van een groot belang in de onderneming, of bij een Nederlands beursgenoteerde onderneming kan het extra aandacht hebben van het Pensioenfonds bovendien eerder worden verantwoord.

Voor AVA's met belangrijke agendapunten wordt een watchlist opgesteld met ondernemingen die nauwlettend worden gevolgd door het Pensioenfonds. Dit stelt het Pensioenfonds ook in staat tussentijds de vorderingen van de eventuele dialoog met Columbia Threadneedle te bespreken.

Voor de namen van deze watchlist geldt dat het Pensioenfonds micro-management van uitvoering wil voorkomen, maar het belangrijk vindt om vinger aan de pols te houden op specifieke onderwerpen. Daarom is de omvang van de lijst beperkt.

De basis van de watchlist vormt ondernemingen waar belangrijke aandeelhoudersresoluties zijn ingediend, vooral gericht op duurzaamheid:

- Ondernemingen op PRI resolutielijst;
- Ondernemingen met een Follow-This klimaatresolutie; resoluties ingediend in de samenwerking van CA100+ of andere samenwerkingsverbanden;
- Ondernemingen waar het Pensioenfonds in samenwerking of anderszins direct betrokken is bij de uitvoering van engagement (IMVB-convenant binnen de werkgroep van het Diepe Spoor, GREEN (Global Real Estate Engagement Network), DEN (Dutch Engagement Network)).

Pensioenfonds Detailhandel kan afwijken van het advies van Columbia Threadneedle bijvoorbeeld in de volgende gevallen:

- Het advies van Columbia Threadneedle gaat uit van de letter van het stembeleid, niet de geest van de stemprincipes van Pensioenfonds Detailhandel;
- Pensioenfonds Detailhandel kan zich onthouden van stemmen als wordt gemeend dat er belangenconflicten optreden, bijvoorbeeld bij een controversiële stemming in de werkgeversachterban. Dit is in de praktijk nog nooit voorgekomen.

Bij afwijkingen van het stembeleid of stemadvies zal het Pensioenfonds Columbia Threadneedle instructie geven hoe te stemmen. Columbia Threadneedle wordt gevraagd de stem te confirmeren.

3.3 Inhoudelijke uitgangspunten om aandeelhoudersvoorstellen te beoordelen

Inhoudelijk hanteert Pensioenfonds Detailhandel de volgende uitgangspunten om aandeelhoudersvoorstellen te beoordelen:

- Stemmen voor aandeelhoudersresoluties is een manier om feedback te geven aan een onderneming op onderwerpen die we belangrijk vinden. Dat kan in gevallen dat er een dialoog plaats vindt met het bedrijf, maar ook zonder actieve dialoog.

Pensioenfonds Detailhandel ziet het steunen van aandeelhoudersresoluties niet als escalatiestrategie, wel als versterking op mogelijke dialoog.

- Daarom stemmen we altijd VOOR resoluties ook al heeft de onderneming al toegezegd aan het gevraagde te voldoen of is er reeds een constructieve dialoog op het onderwerp. Omdat Pensioenfonds Detailhandel in de meeste gevallen niet zelf de engagement voert, is een stem VOOR de resolutie een krachtiger signaal dan ONTHOUDEN of TEGEN.
- Pensioenfonds Detailhandel beoordeelt aandeelhoudersresoluties op het beoogde eindresultaat, en neemt niet de tussentijdse vorderingen van een onderneming mee. Dat betekent dat we bijvoorbeeld in principe VOOR een klimaatresolutie stemmen bij een onderneming die voorop ligt in de sector op het gebied van Paris-alignment maar nog op onderdelen tekortschiet (bijvoorbeeld volgens de CA100+ benchmark). De relatieve voortgang van een onderneming kan worden aangemoedigd, terwijl er tegelijkertijd VOOR een resolutie wordt gestemd.
- De VOOR-stem wordt geprefereerd ondanks eventuele extra kosten of investeringen vanuit het geloof dat langetermijnbetrokkenheid bij een onderneming betekent dat dit type investeringen op de langetermijn in het beste belang is van de onderneming, aandeelhouder, en andere betrokkenen.
- In principe stemmen we altijd VOOR transparantie, ongeacht te maken kosten, binnen het redelijke wat gevraagd kan worden voor een beursgenoteerde onderneming. Dit omdat we geloven dat transparantie in een goed functionerende markt essentieel is, en ons als universeel eigenaar ten goede komt. Transparantie is daarnaast in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen van ondernemingen belangrijk, omdat ze daarmee rekenschap geven over hun waarde en kosten voor de maatschappij. Daarbij neemt het Pensioenfonds niet alleen materiele onderwerpen voor de onderneming of aandeelhouder ter overweging maar ook belangrijke onderwerpen voor stakeholders, zoals werknemers, omwonenden, en andere belanghebbenden
- De VOOR-stem wordt verkozen ook in gevallen dat het geagendeerde geen materieel risico voor de onderneming vormt. Het kan zijn dat het risico niet

materieel is voor de onderneming (bijvoorbeeld, de mogelijke reputatieschade is beperkt), maar het risico wel materieel voor stakeholders is.

- Aandeelhoudersresoluties op de vier geprioriteerde SDG's in principe altijd VOOR (in lijn met Beleggingsbeginsel 8 en in lijn met onze stemprincipes).

3.4 Escalatiemogelijkheden:

Stemmen kan worden ingezet als escalatie instrument. Pensioenfonds Detailhandel ziet het steunen van aandeelhoudersresolutie niet als escalatie van de gevoerde dialoog, zoals beschreven in 3.3. Wel biedt het uitbrengen van een stem andere escalatiemogelijkheden.

De onderstaande escalatiemogelijkheden worden onderzocht als engagement of eerder stemmen VOOR aandeelhoudersresoluties te weinig resultaat leveren.

Het zelf-indienen van aandeelhoudersvoorstellen:

Het zelf-(mede) indienen van aandeelhoudersvoorstellen is een arbeidsintensief proces en vraagt gedegen kennis of opbouw van kennis in bepaalde jurisdicties. In principe zal het indienen van een aandeelhoudersresolutie via Columbia Threadneedle verlopen, waar capaciteit en kennis is. Wanneer Pensioenfonds Detailhandel gevraagd wordt een resolutie mede-in te dienen zou dit kunnen op basis van een afweging over het belang van de resolutie versus benodigde en beschikbare capaciteit. Het Pensioenfonds kan Columbia Threadneedle vragen resoluties in te dienen bij onvoldoende resultaat van engagement. We zullen ons inzetten de administratieve benodigdheden aan te leveren maar we hebben de voorkeur dat dit via Columbia Threadneedle zelf geschiedt. Omdat Columbia Threadneedle zelf ook vermogen beheert kan de organisatie Aandeelhoudersvoorstellen agenderen.

Het tegenstemmen op andere agendapunten

In uitzonderlijke gevallen kan TEGEN de bestuursaanstelling, decharge van het bestuur, het aannemen van het jaarverslag, of het beloningsvoorstel worden gestemd als de prestaties van een bedrijf ondermaats zijn en via de reguliere dialoog geen gehoor wordt gegeven aan onze vragen. Columbia Threadneedle heeft in haar richtlijnen opgenomen wanneer zij deze optie gebruikt, bijvoorbeeld bij onvoldoende voortgang op het ontwikkelen van klimaatbeleid en transparantie.

Wanneer deze stem tegen het advies van het bestuur in is, stuurt Columbia Threadneedle altijd een rationale van de tegenstem; in bovenstaande gevallen zal deze rationale aan de gefrustreerde dialoog worden gekoppeld. Dit gebeurt bijvoorbeeld in gevallen dat er geen aandeelhoudersresolutie is ingediend of niet is geaccepteerd op de agenda, en we dus niet op het onderwerp direct kunnen stemmen. Dit kan ook wanneer uit eerdere ervaringen blijkt dat de stem VOOR een resolutie niet het gewenste effect had, om een aandeelhoudersresolutie meer kracht bij te zetten.

In het ultieme geval kan tot desinvestering worden overgegaan. BPDFD heeft die mogelijkheid reeds in het MVB-beleid verwerkt bij onsuccesvolle engagement.

3.5 Onsuccesvolle beïnvloeding middels stemmen: desinvestering

De koppeling van desinvestering na onsuccesvolle dialoog in combinatie met tegenstemmen is als volgt gedefinieerd:

“Bij de tweede tegenstem tegen het bestuur of (verantwoordelijk gehouden) bestuurder met als reden onvoldoende voortgang op de gevraagde acties in dialoog of eerdere aandeelhoudersresoluties, zal in principe tot desinvestering worden overgegaan als die stem en dialoog niet tot verandering heeft geleid. Er is dan gebleken dat onze invloed onvoldoende verandering teweeg heeft gebracht. “

Een tegenstem van het bestuur is een krachtig signaal en geeft eigenlijk een stem van wantrouwen weer. In bedrijven met besturen of bestuursleden waar we twee keer een stem van wantrouwen hebben afgegeven, willen we niet langer beleggen.

Zonder duidelijke aanwijzing dat binnen afzienbare tijd voortgang mag worden verwacht op het onderwerp van dialoog en stemmen, zal de onderneming worden uitgesloten. Het finale oordeel zal aan de Commissie Vermogensbeheer worden voorgelegd.

Er zal na uitsluiting jaarlijks worden getoetst of de onderneming voortgang boekt op het onderwerp en de dialoog of er reden is aan te nemen dat de strategie, het bestuur, of de doelstellingen van het bestuur, zijn veranderd.

3.6 Het publiceren van stemvoornemens

Het publiceren van stemvoornemens geeft een signaal af aan andere beleggers over onze denkrichting. Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk om transparant te zijn over het stembeleid. Echter, het stemproces kent zeer korte tijdslijnen. Dit zorgt ervoor dat het openbaar maken van stemmen onder tijdsdruk en foutgevoeligheid te lijden heeft. Daarom heeft Pensioenfonds Detailhandel het beleid alleen in uitzonderlijke gevallen pro-actief stemvoornemens te publiceren. Dit beperkt fouten en administratieve lasten..

Als peers of partners binnen onze samenwerkingen, stakeholders, of ondernemingen zelf, vragen hoe we zullen stemmen op specifieke stemitems, geven we stemvoornemens af als onze beslissing al is genomen.

3.7 Rapportage en transparantie

Pensioenfonds Detailhandel vindt het belangrijk om transparant te zijn over het stemgedrag. Op de website maken we daarom al onze stemmen openbaar en publiceren we elk jaar uitgebreid over de resultaten van ons stembeleid.

Het pensioenfonds streeft ernaar de komende jaren het stemgedrag, het stembeleid en de stemrapportages specifieker voor Detailhandel in te richten. Het is ook de ambitie op de stemmonitor beter begrijpbaar en navigeerbaar te maken.

Bijlage 3

Due diligence proces beschrijving

Wat is due diligence?

Van ondernemingen wordt verwacht dat zij hun risico's in internationale handelstketens in kaart brengen. Zo kunnen ondernemingen deze risico's voorkomen, aanpakken of stoppen en daar over communiceren. Dit wordt 'due diligence' genoemd. De letterlijke betekenis van due diligence is 'gepaste zorgvuldigheid'.

Wat betekent due diligence voor Pensioenfonds Detailhandel?

Pensioenfonds Detailhandel heeft een zogenaamd due diligence proces ingericht. Dat betekent dat we op gepaste wijze onderzoeken hoe we negatieve gevolgen van onze beleggingen op het gebied van werknemers, mensenrechten, het milieu, omkoping, consumenten en goed ondernemingsbestuur die verband kunnen houden met activiteiten, toeleveringsketens en andere zakelijke relaties van die beleggingen kunnen voorkomen en aan kunnen pakken. Daarbij onderzoeken wij activiteiten die verband kunnen houden met de beleggingen, waaronder de toeleveringsketens.

De basis hiervoor wordt gevormd door de OESO-richtlijnen en de Guiding Principles on Business and Human Rights van de Verenigde Naties (UNGP's).

In deze bijdrage leggen wij uit waarom due diligence belangrijk is en hoe we dat doen.

Waarom heeft Pensioenfonds Detailhandel een due diligence proces ingericht?

Pensioenfonds Detailhandel belegt wereldwijd

Pensioenfonds Detailhandel belegt wereldwijd in aandelen en leningen van duizenden ondernemingen en

overheden. Daarnaast belegt het pensioenfonds een klein gedeelte van de portefeuille in vastgoedfondsen, beursgenoteerd vastgoed en in hypotheek.

Wij beleggen daarmee in allerlei sectoren over de hele wereld. Alleen in controversiële wapens wordt principieel niet belegd. Deze ondernemingen sluiten we uit. Binnen de overige beleggingen maken wij ook steeds scherpere keuzes: ook dat is onderdeel van due diligence.

De impact van onze beleggingen

De beleggingen van het pensioenfonds zijn gelinkt aan bedrijfsactiviteiten in Nederland en het buitenland. Bij die bedrijfsactiviteiten horen positieve aspecten: er wordt werkgelegenheid gecreëerd, er worden producten gemaakt en er wordt belasting betaald. Maar er zijn mogelijk ook negatieve gevolgen van die bedrijfsactiviteiten voor werknemers, omwonenden, en andere belanghebbenden op het gebied van mensenrechten, milieu, corruptie, verantwoorde consumptie en goed ondernemingsbestuur.

Wij vinden het belangrijk om de negatieve gevolgen, die verband houden met de bedrijfsactiviteiten van een onderneming, hun toeleveringsketens en andere zakelijke relaties, te voorkomen en aan te pakken. Ondernemingen waarin wij beleggen, moeten daarom op ons verzoek een due diligence proces inrichten. Datzelfde doen wij ook voor onszelf, zodat we begrijpen waar onze beleggingen gelinkt worden aan mogelijke negatieve impact en we kunnen bepalen hoe we daar actie op ondernemen.

De OESO-richtlijnen en UNGP's

In de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen wordt beschreven hoe ondernemingen due diligence kunnen toepassen gebaseerd op risicoanalyse. Ons due diligence proces is ingericht op basis van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en het bijpassende richtsnoer voor institutionele beleggers. De Guiding Principles on Business and Human Rights van de Verenigde Naties (UNGP's) zijn daarnaast een belangrijk uitgangspunt. Hierin wordt beschreven op welke wijze van ondernemingen wordt verwacht dat zij mensenrechtenschendingen in hun toeleveringsketen en eigen bedrijfsactiviteiten onderzoeken en aanpakken. Een belangrijk aspect bij het volgen van deze richtlijnen is het bepalen van de zwaarte en ernst van deze schen-

dingen: ernstige schendingen krijgen meer aandacht in due diligence. De zwaarte van de schendingen wordt bepaald op basis van de schaal, reikwijdte, mate van onomkeerbaarheid en de mate van waarschijnlijkheid van de negatieve impact.

Samenwerking

Deze OESO-richtlijnen en de UNGP's zijn samengebracht in de afspraken onder het IMVB (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen)-convenant van de pensioensector. Daarin werken pensioenfonds, NGO's, vakbonden en verschillende ministeries samen om te zorgen dat pensioenfonds op een goede manier due diligence uitvoeren. Samen roepen deze verschillende organisaties ondernemingen op dit ook te doen. Pensioenfonds Detailhandel heeft het initiatief ondertekend.

Zie onze website voor meer informatie over deze richtlijnen en het convenant.

Thematische aandachtsgebieden

Wij vinden het belangrijk om onze kennis verder uit te bouwen en op de hoogte te zijn van nationale en internationale ontwikkelingen. Daarom zijn we direct, of indirect via onze uitvoerder, betrokken bij allerlei samenwerkingsverbanden. Binnen het IMVB-convenant werken we samen met NGO's en vakbonden om zo ook andere stakeholders te horen. Voor de richting van ons MVB-beleid is tenslotte de stem van onze deelnemers belangrijk: we onderzoeken uitgebreid wat zij belangrijk vinden en passen hun voorkeuren toe in ons beleggingsbeleid.

Daarom is in ons beleggingsbeleid focus aangebracht op vier Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Dat zijn:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaatactie
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten

Link tussen het behalen van de SDG's en het voorkomen van negatieve impact

Uit ons risico-onderzoek, en uit het onderzoek naar voorkeuren van deelnemers, blijkt dat binnen de door ons

gekozen SDG's het meeste positieve winst te behalen is door een bijdrage te leveren aan het behalen van deze doelen, maar ook dat deze focus risico's op misstanden mitigeert. Immers, als bedrijven zich inzetten voor het betalen van een leefbaar loon, wordt het risico op armoede en bijbehorende misstanden verkleind (SDG 8: Eerlijk Werk en Economische Groei). Als ondernemingen zich inzetten voor het verkleinen van hun CO₂-voetafdruk en bijdragen aan SDG 13 (Klimaatactie), worden daarmee de risico's op klimaatverandering gemitigeerd.

De 2030 Sustainable Development agenda is daarom een belangrijk uitgangspunt in ons due diligence beleid. Hetzelfde geldt voor andere sector specifieke of thema-specifieke richtlijnen. Denk aan de ILO-kernconventies op het gebied van arbeidsrechten, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Klimaatakkoord van Parijs en de OESO-sectorrichtsnoeren.

Hoe heeft Pensioenfonds Detailhandel de zes due diligence stappen geïntegreerd in de verschillende beleggingscategorieën?

Pensioenfonds Detailhandel geeft hieronder weer hoe de zes stappen van het due diligence proces zijn ingericht. Voor zover dit afwijkt in verschillende beleggingscategorieën, is dit ook meegenomen.

Due diligence per beleggingscategorie

Omdat Pensioenfonds Detailhandel grotendeels in beursgenoteerde producten (beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, en staatsobligaties) belegt, gaat een groot gedeelte van onze inspanning om due diligence uit te voeren naar deze categorieën. Uit onderzoek blijkt dat zich hier het grootste risico concentreert, omdat wij via die beleggingen zijn verbonden met internationale waardenketens in hoog risicosectoren. Bijvoorbeeld omdat de aard van het werk, of de regio waarin bedrijfsactiviteiten zich afspelen, risico's op negatieve impact met zich meedragen. Overigens bezitten wij vaak maar een fractie van de aandelen of leningen; onze invloed is dus beperkt. Daarom gaan we op zoek naar manieren om onze invloed te vergroten.

In de niet-beursgenoteerde categorieën (merendeels private vastgoedfondsen en hypotheekleningen) doen we dat door de integratie van de vier SDG's en vragen wij van onze managers due diligence uit te voeren. Via de private

vastgoedportefeuille investeren wij in Nederlands vastgoed; binnen de hypotheekportefeuille in Nederlandse hypotheek. Hoewel we daar aandacht hebben voor duurzaamheid, er onze beleggingskeuzes op maken en met vastgoedmanagers de dialoog aangaan over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, blijkt uit onze risicoanalyse dat de kans op ernstige schendingen, zoals bedoeld door de OESO-richtlijnen en UNGP's, kleiner is. Wel is onze invloed in deze categorieën groter, omdat we bijvoorbeeld een plaats hebben in het Investment Committee. Daarom kent het due diligence proces in de verschillende categorieën een andere aanpak.

Stap 1: Integreer maatschappelijk verantwoord ondernemen in beleid en managementsystemen

Pensioenfonds Detailhandel heeft Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) stevig verankerd in de organisatie.

- Het bestuur van het pensioenfonds heeft negen beleggingsovertuigingen vastgesteld. Deze dienen als basis voor het strategisch beheer van de beleggingsportefeuille en de inrichting van de beleggingsorganisatie. De beleggingsovertuigingen vormen de basis voor het nemen van beleggingsbeslissingen. Twee beleggingsovertuigingen verwijzen expliciet naar het integreren van MVB in het beleggingsproces. Dat is beleggingsovertuiging 8: Het beleid op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen van Pensioenfonds Detailhandel sluit aan bij de normen en waarden van de deelnemers van het fonds.
- In het MVB-beleid is de onderschrijving van de OESO-richtlijnen en de UNGP's vastgelegd. Daarnaast staat de integratie van de vier focus-SDG's in de beleggingsportefeuille centraal. Om dat te bewerkstelligen zijn er doelstellingen en bijbehorende KPI's geformuleerd. Het behalen van deze doelstellingen is de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.
- Pensioenfonds Detailhandel evalueert en monitort de uitvoering. Dat is vastgelegd in overeenkomsten met de uitvoerders. Bijvoorbeeld hoe ze moeten rapporteren.
- Op alle beleggingen is ons uitsluitingsbeleid van toepassing. Voor uitsluitingen gebruikt onze Responsible Engagement Overlay Manager Columbia Threadneedle de data van Sustainalytics. Door deze uitsluitingslijst te controleren en te integreren in de systemen van onze vermogensbeheerder BlackRock en de limieten van onze custodian Northern Trust, zijn uitsluitingsgronden in alle lagen van de beleggingsorganisatie geïntegreerd.

En beleggingsovertuiging 9: Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat het integreren van ESG-factoren bijdraagt aan langetermijnwaardecreatie. Daarmee is MVB op het hoogste niveau verankerd in het beleggingsbeleid.

- Ook op het hoogste niveau is de verantwoordelijkheid van het MVB-beleid verankerd. In het MVB-beleid is vastgelegd dat het bestuur van het pensioenfonds verantwoordelijk is voor het MVB-beleid en het behalen van de hierin geformuleerde doelstellingen. Voor de precieze governance per onderdeel, verwijzen we naar onze website. Hierin is onder meer opgenomen, dat de uitvoering van due diligence door het bestuursbureau wordt georganiseerd.

Stap 2: Identificeer en beoordeel risico op negatieve impact:

Het identificeren en beoordelen van risico in beursgenoteerde categorieën (aandelen en obligaties):

- Onze Responsible Engagement Overlay Manager, Columbia Threadneedle, voert due diligence risicoidentificatie uit door onze aandelen en obligatieportefeuilles te screenen op incidenten, controverses en overtredingen van internationale normen. Daarbovenop worden ze gecontroleerd op thematische onderwerpen. Specifiek nog; op de bijdrage of risico's van de door ons geprioriteerde SDG's.

Dit onderzoek doet Columbia Threadneedle tweejaarlijks of op aanvraag vaker. Columbia Threadneedle rapporteert over de ESG-risico's en scores op portefeuileniveau. Ook rapporteert Columbia Threadneedle op ondernemingsniveau over de grootste bijdragers aan deze scores en controverses, gebruikmakend van data en de methodologie van provider MSCI.

- FTSE Russel heeft voor Pensioenfonds Detailhandel een aantal duurzame op maat gemaakte portefeuilles gemaakt die gericht zijn op de vier SDG's waar we aan willen bijdragen. Bedrijven worden binnen de index gewogen op hun specifieke scores op de vier SDG's. Ondernemingen met een hogere score krijgen meer gewicht in de index (daar beleggen we meer in), ondernemingen die slechter scoren krijgen minder gewicht (daar beleggen we minder, of helemaal niet meer in).

Wanneer Pensioenfonds Detailhandel een nieuw mandaat met een op maat gemaakte index overweegt, wordt ook risico-onderzoek uitgevoerd en het risicoprofiel van de nieuwe index beoordeeld. Met dit onderzoek kan het pensioenfonds identificeren welke risico's door het creëren van een duurzame index worden verminderd. In de komende jaren breiden we onze duurzame indices in beursgenoteerde categorieën uit. Voor zover het mogelijk is willen wij eind 2022 al onze indices hebben aangepast. Lees hier meer over die op maat gemaakte indices.

Het identificeren en beoordelen van risico in niet-beursgenoteerde categorieën:

- Voor de private vastgoedfondsen geldt dat onze vastgoedadviseur Finance Ideas verantwoordelijk is voor het onderzoeken van risico's in onze portefeuille; en het rapporteren van de MVB-kwaliteiten en -voortgang van elk van de fondsen en managers. Ook dit geschiedt op basis van de door Pensioenfonds Detailhandel gekozen vier SDG's. Finance Ideas heeft hiervoor in 2020 een plan opgesteld.

Stap 3: Gebruik invloed om potentiële negatieve impact te voorkomen of te verminderen

Pensioenfonds Detailhandel heeft een aantal acties (of 'instrumenten') om negatieve invloed te voorkomen of te verminderen. Namelijk het maken van beleggingskeuzes, het aanwenden van actief eigenaarschap (stemmen en het voeren van dialoog) en het beïnvloeden van uitvoeringspartners en fondsmanagers in de illiquide categorieën.

Beleggingskeuzes:

- In samenwerking met indexprovider FTSE Russel hebben wij op maat gemaakte indices gecreëerd voor de aandelenportefeuilles. Het is de ambitie eind 2022 voor zover mogelijk alle indices op maat te laten maken.
- Deze indices richten zich op de vier SDG's gekozen door Pensioenfonds Detailhandel. Het betekent dat we meer investeren in bedrijven die goed scoren op de bijdragen aan deze SDG's, en minder in ondernemingen die niet goed scoren. Tevens hebben we doelstellingen en KPI's vastgelegd in deze beleggingsportefeuilles, bijvoorbeeld het vergroten van groene omzet, en het verkleinen van de CO₂-uitstoot.
- In niet-beursgenoteerde categorieën: door uitgebreide due diligence bij het aanstellen van een nieuwe manager, zoals het monitoren, evalueren van het gedrag en de prestaties van de manager na de investering (bij vastgoedinvesteringen wordt dit gedaan door onze adviseur Finance Ideas), en het vastleggen van rapportage- en kwaliteitsvereisten (bijvoorbeeld GRESB-score).

Aangaan van de dialoog

- In onze beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille gaat onze Responsible Investment Overlay Manager Columbia Threadneedle namens Pensioenfonds Detailhandel het gesprek aan met honderden bedrijven per jaar. De selectie van deze bedrijven gebeurt op basis van onderzoek van risico's in onze portefeuille (en die van andere klanten) en na consultering van ons en andere klanten. We gaan in gesprek wanneer:
 1. Het bedrijf betrokken is bij negatieve impact door eigen handelen, of indirect middels de bedrijfsvoering.
 2. Een bedrijf slecht scoort op MVO-beleid en daarmee mogelijk in de toekomst negatieve impact veroorzaakt.
 3. Een bedrijf actief is in een sector waar per definitie maatschappelijke winst te behalen valt, risico op controverses en incidenten bestaan of systemische problemen in de toeleveringsketen zijn. Deze manier van 'engagen' heet thematisch engagement.

Hoe deze dialoog precies in zijn werk gaat en op welke manier we dat monitoren, lees je op onze website.

Naast de dialoog via onze Responsible Investment Overlay Manager Columbia Threadneedle, willen wij extra aandacht voor engagement. Om die reden zijn wij betrokken bij:

- Het Dutch Engagement Network (DEN), specifiek gericht op het thema waterschaarste;
- De werkgroep Cases van het IMVB-convenant, specifiek gericht op de meest ernstige controverses bij de beleggingen van pensioenfondsen. Samen met NGO's en vakbonden wordt gewerkt aan het mitigeren van negatieve impact op onderwerpen waar pensioenfondsen alleen slecht voortgang op kunnen boeken;
- De samenwerking Global Real Estate Engagement Network (GREEN) voor engagement in beursgenoteerd en niet-beursgenoteerd vastgoed.

In het dialoogbeleid is beschreven wat we kunnen doen om onze invloed te vergroten. Daarbij heeft het zoeken naar en aangaan van samenwerkingen vaak onze voorkeur.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen:

- Naast het aangaan van de dialoog brengen we wereldwijd onze stem uit op aandeelhoudersvergaderingen en zijn wij open over ons stembeleid en stemgedrag. Uitgangspunt voor het stembeleid: behouden en verbeteren van langetermijnwaardecreatie.
- In onze stemprincipes, stemrichtlijnen en stemuitvoering hebben we extra aandacht voor MVB-onderwerpen. Ingediende aandeelhoudersresoluties op MVB-gebied worden met extra zorgvuldigheid beoordeeld.
- Pensioenfonds Detailhandel heeft vastgelegd hoe aandeelhoudersresoluties worden beoordeeld. Hierin wordt ook de negatieve impact op belanghebbenden als belangrijke overweging meegewogen (niet alleen materiële onderwerpen voor de onderneming zelf).

- Daarin is ook vastgelegd op welke wijze escalatie na onsuccesvolle dialoog of onsuccesvolle stemmen op aandeelhoudersvergadering wordt gebruikt; bijvoorbeeld een tegenstem op de aanstelling van het bestuur.

Stap 4: Monitor de toepassing en resultaten

Pensioenfonds Detailhandel wordt door de uitvoerders van het due diligence proces op de hoogte gehouden van de resultaten van de beleggingskeuzes, uitsluitingen, dialoog, stemmen en voortgang van de MVB-doelstellingen in de private vastgoedfondsen. Dit gebeurt periodiek: in de meeste gevallen elk kwartaal en uitgebreidere jaarlijkse rapportages. Daarnaast is Pensioenfonds Detailhandel in gesprek met elk van de uitvoerders om hun eigen beleid te verbeteren, en de voortgang van de acties te toetsen. De monitoring is vastgelegd in de governance van het MVB-beleid.

Stap 5: Communiceer: wees transparant over de aanpak en resultaten

Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gecommitteerd om open en transparant over de resultaten van het MVB-beleid en het due diligence proces te rapporteren. Tenminste willen we voldoen aan de transparantievereisten vanuit het IMVB-convenant. Dit doen we door te communiceren op de volgende manieren.

- Website: publicatie van ons beleid, en de resultaten van het beleid, zoals de kwartaal engagement rapporten, de live-bijgewerkte stemmonitor, de uitsluitingslijst en de lijst met beleggingen per kwartaal.
- Jaarverslag: in het jaarverslag legt Pensioenfonds Detailhandel verantwoording af over de inspanningen en resultaten op het gebied van due diligence. Dat doen we kwantitatief (het aantal gevoerde dialogen, het aantal behaalde doelstellingen in deze dialogen), maar ook kwalitatief (om zo een beeld te schetsen van het type dialoog op specifieke thema's.)

- Tenslotte gebruiken wij communicatie-uitingen gericht op de belanghebbenden van Pensioenfonds Detailhandel om periodiek informatie te verstrekken over de voortgang en resultaten van het MVB-beleid. Denk daarbij aan Jij&Wij magazine (gericht op deelnemers), de Pensioenkrant (gepensioneerden) en De Werkgever.

Pensioenfonds Detailhandel werkt aan de constante verbetering van de rapportage en dringt bij uitvoerders ook aan op begrijpelijke en voldoende informatie in het publieke domein

Stap 6: Zorg voor herstel en verhaal, draag hieraan bij of dring hierop aan.

We dringen aan op herstel en verhaal bij het voeren van de dialoog met ondernemingen, wanneer negatieve impact wordt veroorzaakt door de ondernemingen waarin we beleggen. Dit is onderdeel van het dialoogbeleid.

In het uitzonderlijke geval dat we zelf betrokken zijn bij negatieve impact maken we herstel en verhaal mogelijk. De manier waarop Pensioenfonds Detailhandel belegt, maakt die situatie niet erg waarschijnlijk, omdat we in principe alleen 'gelinkt' zijn aan negatieve impact.

Tenslotte: Hoe gaat due diligence samen met het onderzoeken van financieel risico?

Het is belangrijk dat we rekenschap geven over de wijze waarop onze beleggingen zijn betrokken bij negatieve impact. Daarom heeft Pensioenfonds Detailhandel het due diligence proces ingericht. Maar, dat is de andere kant van het verhaal, de wereld heeft ook invloed op onze beleggingen. Om te zorgen voor een goed pensioen, is het van belang dat deze zogeheten financiële risico's ook in kaart worden gebracht. In het geval van klimaatverandering, is het belangrijk dat we als pensioenfonds de negatieve gevolgen voor de wereld begrijpen, bijvoorbeeld door extreem weer, of zeespiegelstijging. Deze ontwikkelingen hebben consequenties voor de bedrijven en gebouwen waarin wij beleggen en wellicht zelfs voor de waarde van die beleggingen.

Op onze website leggen we uit hoe we MVB-risicomanagement uitvoeren, waarin we deze twee risicoaspecten van MVB meenemen.

Pensioenfonds Detailhandel gebruikt hiervoor bestaande producten en diensten in de markt. Op regelmatige basis onderzoeken we de mogelijke inzet van nieuwe instrumenten, zodat we altijd de laatste informatie tot onze beschikking hebben. Daarin hebben we contact met andere pensioenfonds, deelnemers, onderzoekers, en experts.

Bijlage 4

Overige beleidsstukken gelinkt aan het MVB-beleid

[Verklaring beleggingsbeginselen](#)

[Due dilligence beschrijving](#)

[Stembeleid](#)

[Thema's binnen beleggingen](#)

[Betrokkenheidsbeleid](#)

